

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

**PŘÍRODA JAKO INSPIRACE PRO PEDAGOGIKU
VOLNÉHO ČASU – ANIMACE PŘÍRODOU**

Vedoucí práce: Mgr. Richard Macků, DiS.

Autor práce: Zuzana Litvíková

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: III.

2014

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998b. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

27. února 2014

Zuzana Litvíková

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Richardu Macků za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Pojem animace	9
1.1 Animační skupina	9
1.2 Kvalitní komunikace.....	10
1.3 Dynamika přírodního lesa.....	13
1.4 Role animátora.....	16
1.4.1 Příroda jako animátor.....	17
2 Co je příroda	19
2.1 Jak lidé chápou přírodu.....	20
2.1.1 Příroda jako prostor	20
2.1.2 Příroda, prostředí, životní prostředí.....	20
2.1.3 Příroda jako princip	21
2.2 Příroda jako inspirace nebo zásobárna vyčerpatelných zdrojů.....	21
2.3 Výzkumy prováděné v oblasti vztahů člověka a přírody.....	22
2.3.1 Odcizování přírodě	22
2.3.2 Kolik času trávíme v přírodě	24
2.3.3 Venku za každého počasí.....	24
2.3.4 Lesní mateřské školy	26
2.4 Vliv pobytu člověka v přírodě na jeho zdraví.....	28
3 Vztah člověka k přírodě.....	29
3.1 Vztah člověka k přírodě dnes.....	29
3.1.1 Potřeba kontaktu s přírodou.....	30
3.1.2 Schopnosti pro kontakt s přírodním prostředím	30
3.1.3 Environmentální senzitivita	30
3.1.4 Ekologické vědomí	31
3.1.5 Postoj k přírodě.....	31
3.2 Vztah člověka k přírodě v historii.....	32
3.3 Proč je udržování dobrého vztahu k přírodě pro člověka tak důležité.....	34
4 Zvířata.....	37
4.1 Podobnost zvířat a lidí v jejich hrách.....	37
4.2 Jak zvířata prospívají životu člověka.....	40

5 Přírodní terapie	41
5.1 Ekoterapie	41
5.1.2 Ekoterapie v praxi	42
6 Výchovné a rekreační činnosti v přírodě	43
6.1 Animační činnosti v přírodě	43
6.2 Možnosti využití přírody ve volném čase	44
6.3 Organizace využívající přírodu k práci s člověkem.....	48
6.3.1 Junák – svaz skautů a skautek ČR	48
6.3.2 Pionýr	49
6.3.3 Prázdninová škola Lipnice (PŠL)	49
6.3.4 Outward Bound.....	50
6.3.5 Woodcraft – Liga lesní moudrosti	50
Závěr	52
Seznam použitých zdrojů.....	53

Úvod

„Neexistuje člověk, pro něhož by život neměl přichystaný smysluplný úkol. Neexistuje situace, v níž by nám život přestal nabízet smysluplné možnosti.“

(V. E. Frankl)

Animace je stále většinou vnímána jako vyvolání iluze nebo oživení statických obrázků. Etymologie slova nám říká, že se zde jedná o „oživení“, ale to se netýká jen kreslených postavicek, má ještě daleko hlubší význam, týkající se lidské duše.

Jedním z důvodů výběru tohoto tématu pro naši práci tedy bylo přiblížení pojmu animace a vyzdvižení její důležitosti pro pedagogickou činnost.

V české literatuře se pojmem animace zabýval už M. Vážanský, který zmiňuje, že ji lidé v různých odvětvích vnímají rozdílně a existuje tedy mnoho podání její definice. Pro turisty je animace účinnou metodou, poskytující příležitost zapomenout na osamělost atd. Terapeuti pak posouvají animační činnost k anti-psychiatrii, která vzdoruje klinické psychiatrii. Medici pracují s „re-animací“, regenerací do všední společnosti. Divadelníci animaci pokládají za nově vzniklé komunikační médium, uvolňující tvořivost a podněcující spolurozhodování publika. Teologie v ní našla původní označení pro duchovní péči a proto je také hojně využívána církví při pastorační mládeži. Pedagogická praxe pak animaci využívá při práci s mládeží a ve vzdělávání dospělých, kde se jí daří díky vyvinutým metodologickým postupům principů formování skupinové práce uskutečňovat společné skupinové cíle. Nejedná se zde tedy pouze o individuální posun, nýbrž je kladen důraz na skupinu.¹

Pro naši práci je důležitý pedagogický pohled na animaci. V tomto případě se jedná o soubor výchovných metod, založených na nedirektivním přístupu.² Nejedná se tedy o výchovu ve stylu příkazů, přednášek a pouček. Animace si dává za úkol v člověku probudit vlastní iniciativu a odpovědnost za život.

Jako prostředek k animační činnosti jsme zvolili přírodní prostředí, ve kterém spatřujeme velký a často dosti opomíjený potenciál. Země se svým přírodním prostředím je s člověkem spojena od jeho samotného počátku, je jeho jediným

¹ Srov. VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. s. 80.

² Srov. DUDOVÁ, A.; KAPLÁNEK, M.; MACKŮ, R. *Mnohotvarý fenomén animace*. In *Pedagogická orientace*, 2011, č. 3, s. 1.

domovem. Příroda svou úrodností poskytuje lidem potravu a nitro země ukrývá řadu nerostů jako zdrojů energie a nezbytné suroviny pro výrobu. Člověk je kvůli svým životně důležitým potřebám s přírodou pevně spjat, avšak tento svazek se v posledních letech stává čím dál tím volnější, což ve svém důsledku lidem přináší potíže. Příroda dává člověku kromě výše zmiňovaného také možnost relaxace, odpočinku a zábavy. A právě těmito přírodou nabízenými aspekty se v práci zabýváme.³

Člověk se může setkat se svou duší v tichosti lesů, luk či hor. Každý z nás přírodu vnímá v jiné abstraktní rovině všichni víme, co se za tímto pojmem skrývá, ale každý ho vyjadřujeme jinými slovy. Přírodu tedy nalezneme v každém člověku a vztah k ní můžeme definovat jako vztah k části naší duše. Vědomí toho, co je příroda, úzce závisí na našem sebeuvědomění a sebeuvědomění je základem animační činnosti.

Cílem této práce bylo uvést teoretické poznatky k animaci a práci s ní, dále pojednat o pojmu příroda a jejích spojitostech s lidským životem. Obě tyto teoretické dimenze pak vyústily v tvůrčí projekt, který je z technických důvodů umístěn do příloh práce. Tento projekt s názvem Fotografování přírody a zvířat se opírá o zjištění a výstupy teoretické části práce a je velmi důležitým komponentem celé práce. Klade si za cíl probudit v mládeži odpovědnou a uváženou aktivitu, která by je mohla provázet v jejich dalším životě.

Text práce je členěn do několika kapitol. První kapitola seznamuje s pojmem animace a s ní souvisejícími termíny jako je animační skupina, animátor a komunikace. Zde čerpáme převážně z prací Kaplánka a Hanákové, kteří se u nás jako jedni z mála animační činností zaobírají.

Může se zdát, že je až příliš prostoru vyčleněno přírodě a pojmům s ní spojených, ale vzhledem k obsáhlosti této problematiky a celkové koncepci práce je to nutností. Chtěli jsme v práci zdůraznit důležitost přírody v životě člověka a to ve všech jejích směrech, proto je část práce věnována i zvířecí říši.

V práci tedy nalezneme mimo obecného vymezení pojmu příroda, také shrnutí jednotlivých možností vnímání přírody člověkem. Vybraná výzkumná šetření, týkající se oblastí trávení volného času dětí a mládeže v přírodě. Několik kratších podkapitol se věnuje vývoji vztahu člověka k přírodě. Jsou zde zmíněna jednotlivá vývojová období až po současnost. Dále se práce věnuje již zmiňované oblasti zvířat v souvislosti

³ Srov. ŠMAJS, J. *Evoluční ontologie kultury a problém podnikání*. s. 69 – 82.

se srovnáním jejich chování a chování lidí. Terapeutický a ozdravný ráz přírody dotváří podkapitola o ekoterapii. Kapitola 6 dává do spojitosti přírodu a animační činnosti. Uvádíme zde, proč právě příroda je tím důležitým a podnětným prostředím pro animaci. V této kapitole nalezneme i výčet činností animačního rázu vykonávaných v přírodním prostředí. V závěru teoretické práce zmiňujeme některé organizace, využívající pro svou animační činnost s dětmi a mládeží přírodního prostředí. Praktická část, řazená do příloh, je věnována již zmiňovanému projektu „Fotografování přírody a zvířat“, vystavěném na ročním kurzu pro mladé lidi ve věku od 13 do 21 let.

Pro dokreslení problematiky jsou do příloh umístěny grafy, upřesňující výzkumná šetření a také autorská hra, podtrhující zjištěné souvislosti animace a přírodního prostředí. Poslední příloha pak obsahuje ukázkou fotografií, pořízených právě v přírodě.

1 Pojem animace

Pedagogický slovník uvádí definici animace Vážanského a Smékala: „Výchovná metoda užívaná zejména při práci s dospívajícími a v pedagogice volného času.“⁴ Dále také uvádějí velmi důležitou a podstatnou složku animace a tou je nedirektivní přístup k práci s mladými lidmi. Používáním metod nenásilného působení lze mladé lidi povzbuzovat k získávání schopností potřebných k uskutečnění vlastních svobod a autonomie. Mohou tak být schopni dále hledat svou životní cestu. Animace vždy předkládá více zajímavých a zároveň úměrných možností k seberealizaci (sport a akce s intenzivním rekreačním režimem, kultura, zejména aktivně provozovaná, společensky prospěšná činnosti aj.). Vedle nedirektivního přístupu je důraz kladen také na princip dobrovolnosti. Výchovná situace by měla vždy skýtat možnost volby, dávat prostor vychovávaným k vlastní iniciativě a být rezistentní vůči negativním sociálním vlivům.⁵

1.1 Animační skupina

Animační přístup úzce souvisí se skupinou a její dynamikou. Komunikace mladých lidí se často omezuje jen na osoby jim blízké. Mnohdy jim pohodlnost zabraňuje v seznamování s novými lidmi. Dynamika ve skupině je jistou formou poznávání nových přátel, skrze které následně můžeme poznat i sami sebe. Často se tak ve skupině odhalí věci doposud skryté či neobjevené.⁶

Pokud hovoříme o animaci jako výchovné metodě, musíme její kořeny hledat ve filozoficko-křesťanské antropologii člověka. Tato filozofie si klade za cíl odkrývat člověku smysl jeho života. Animační metody mu pak pomáhají nalézt jeho vlastní identitu a cestu, kterou se má dát. Pomocí animace tak ukazujeme člověku, jaké možnosti život nabízí, a tím mu usnadňujeme přístup k tvořivému životu. Naše svědomí umí být citlivé pro to, co se děje v nás samých i v našem okolí. Začíná se tak dít ve chvíli, kdy dokážeme vnímat krásy všedních dní. V době, kdy dokážeme sami tvořit a umíme objevovat sami sebe, aniž bychom se obelhali.⁷

⁴ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. s. 17.

⁵ Srov. Tamtéž.

⁶ Srov. HANÁKOVÁ, M. *Animace jako výchovná metoda*. s. 2-3.

⁷ Srov. Tamtéž.

Každý z nás má v životě vždy možnost volby, i když v mnohých případech jsou naše možnosti velmi omezeny. Animace se snaží seznamovat (především mladé lidi) s širokým spektrem možností rozhodnutí, které před ně život klade, ale samotná rozhodnutí nechává pouze na jejich svobodné vůli.⁸

1.2 Kvalitní komunikace

„Schopnost komunikace začíná pozorností k lidem. Začíná tou neustávající lačnou pozorností, při níž člověk zapomíná na sebe.“

(V. L. Levi)

V animačních metodách je centrálním tématem autentická komunikace. Hodnotou animace není pouze její kvalitní obsah, nýbrž především kvalita mezilidských vztahů, které se vytvářejí mezi vychovatelem a vychovávaným. Kvalita komunikace závisí na míře autentičnosti osob, které mezi sebou komunikují. Každá skupina prochází originálním vývojovým procesem, s jehož postupem se mění i míra autenticity komunikace. Mario Pollo, pojmenoval a popsal čtyři fáze tohoto procesu: *komunikace masek, stržení masek, fáze bezpečí, zralost skupiny*.⁹

- *komunikace masek*: v první etapě dochází k interakci osob, které se dosud neznaly a mají tak rozdílná očekávání a představy o nadcházejícím dění. Každý přináší do skupiny svou individuální historii a předešlou zkušenost z jiných setkání. Do popředí vystupují dvě základní potřeby všech jednotlivců a to pocit sounáležitosti a zároveň ochrana sebe sama. Všichni se v této fázi uzavírají do sebe a snaží se získat co nejvíce informací o ostatních členech skupiny, ty však zpracovávají pod vlivem předešlých zkušeností. Svou nejistotu někteří řeší aktivní kontrolou situace a jiní jen pozorně sledují dění kolem sebe. V této fázi se daří jen pomalu vytvářet stále otevřenější atmosféru. K urychlení přispívá dobrá a předem promyšlená práce vedoucího skupiny, na němž jsou v tuto chvíli všichni členové velmi závislí. Úkolem animátora je tedy vytvořit bezpečné prostředí, kde se členové skupiny orientují bez obav, že selžou nebo se zesměšní. K tomuto lze dojít dodržováním pravidel, rituálů,

⁸ Srov. PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*. s. 77.

⁹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Animace*. s. 76.

a také srozumitelným a transparentním podáním všech aktivit. Pro tuto fázi je velmi důležité vyjasnění očekávání, odbourání veškerých obav, vzájemné poznání a v neposlední řadě získání pozitivních zkušeností.¹⁰

Každou z těchto animačních fází skupiny můžeme stručně porovnat s fázemi obecné skupinové dynamiky.

První z nich nazýváme formováním (forming). Velmi se podobá „komunikaci masek“, členové skupiny jsou nejistí a mají obavy z vlastního projevení. Rozhoduje se zde o takzvaném vůdci skupiny. Důležitou roli, stejně jako v animaci, zastává instruktor (jako animátor), který má za úkol pomocí dobře volených metod tmelit skupinu a odbourat v nich zábrany.¹¹

- *stržení masek*: účastníci se ve druhé fázi cítí již relativně jistí a tak se dokáží projevovat upřímně, otevřeně a odložit tak svoji opatrnost stranou. Přejíždějí do konverzačního stylu a hledají si své místo v sociální struktuře. Vzájemně se všichni již lépe poznali a tak je klima uvolněné a účastníci se chovají spontánněji. Upřímné jednání však přináší nové nejistoty a dochází ke konfliktům. Je tedy důležité, aby sami účastníci rozeznali své destruktivní tendence a společně pak našli cestu ke zmírnění polarizace ve skupině a vytvořili v ní tak přirozenou sociální strukturu. Důležitým aspektem v této etapě jsou role ve skupině. V této chvíli je vhodné do programu zařadit cvičení na rozvoj komunikace, soutěživé hry na uvolnění agresivity a zároveň i aktivity, při kterých si členové skupiny mohou otevřeně „vyřkat“ své spory. Důležité je stále dbát na dodržování pravidel a rituálů, které si skupina stanovila v první fázi.¹²

Druhou běžnou fází je bouření (storming) a je pro ni charakteristický růst napětí a vytváření menších, proti sobě bojujících, skupinek. Tento jev je opět srovnatelný s druhou fází komunikace skupiny v animaci. Lidé již odbourali stud a začínají projevovat sebe a své názory a tím vyvstávají i nesrovnalosti a dohady ve skupině. Dochází zde ke zpochybňování nabízených aktivit i důvěry ve vedoucí. Opět je tedy

¹⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. *Animace*. s. 78-79.

¹¹ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. s. 31.

¹² Srov. KAPLÁNEK, M. *Animace*. s. 79-81.

velmi důležité vhodně zvolit aktivity a to tak, aby mohlo dojít k vyjasnění problémů a uvolnění tlaku ve skupině.¹³

- *fáze bezpečí:* v předchozí fázi si členové skupiny našli své místo a cítí se být uznáváni, tím se napětí uvolňuje a příslušnost ke skupině přináší uspokojení a pocit bezpečí. Všichni se navzájem tolerují, každý má pro svou osobu dost prostoru, tím pádem i pro své potřeby a přání. Vztahy mezi členy jsou přátelské a srdečné, nikdo nechce vyvolat konflikt a nepřeje si žádné změny. Díky rozporu, mezi přátelským chováním a nedostatečně ventilovanými konflikty, vzniká nové napětí. V této fázi by měla skupina být schopna reflektovat svoji situaci a tak zjistit, že tímto způsobem to dál nejde, jelikož by došlo k „zakonzervování“ skupiny v „pseudoharmonii“. Úkolem animátora je v této chvíli podpořit aktivní participaci členů skupiny na plánování a rozhodování. Je dobré, když v této fázi skupina plní úkol, na kterém se všichni společně dohodli.¹⁴ Animační metody používané v této fázi uschopňují mladé lidi k participaci na životě společenství.

Třetí fázi je normování (norming). Zde již skupina funguje jako celek a je hrdá na svou identitu. Na rozdíl od „fáze bezpečí“ nepotřebují členové skupiny již vedení instruktora a pracují samostatně.¹⁵

- *fáze zralosti:* zde již skupina tvoří pevný celek se společným cílem. Maximálně se využívá silných stránek jednotlivců. Zároveň je potřeba řešit skryté nahromaděné problémy z předchozí fáze. Předpokladem pro tuto fázi je, že se členové skupiny naučí sladit vlastní potřeby s potřebami skupiny, případně s úkolem, jež skupina plní. Zdánlivě protikladné elementy skupinového procesu umožňuje integrovat cyklický model vývoje skupiny, díky němuž je možné pokračovat ve vývoji skupiny. Skupinu zde vnímáme jako organismus, který se dále vyvíjí. Je již sice považována za zralou, ale to neznamená, že může dosáhnout definitivního bezproblémového stavu. V případě, že skupina chce dále pokračovat ve svém vývoji, musí najít způsob, jakým se dokáže přizpůsobovat novým situacím. Ani zralá skupina nedosáhne naprosté harmonie a neobejde se bez napětí a konfliktů, dokáže však takovéto konflikty řešit sama.

¹³ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. s. 32.

¹⁴ Srov. KAPLÁNEK, M. *Animace*. s. 81-82.

¹⁵ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. s. 32.

Při práci s mládeží je třeba počítat s tím, že se většina skupin rozpadne. Často totiž chybí vnější i vnitřní důvody pro další existenci skupiny a mimo to samotní členové dospívají, odcházejí do škol a zaměstnání či zakládají rodinu. V těchto případech se již nemohou se zařízením a skupinou identifikovat, výjimkou je zapojení se i v další etapě života, ovšem již v jiné roli (zaměstnanec, dobrovolník, vedoucí skupin mládeže).¹⁶

Poslední fází, kdy je činnost skupiny většinou ukončována je transformování (transforming). Často zde lze pozorovat úzkost z přicházejícího konce. Členové skupiny dále přenášejí své nabyté zkušenosti do dalšího aktivního působení v jiných oblastech svého života.¹⁷

U obecné skupinové dynamiky lze pozorovat rychlejší průběh, kdežto animace se skupinou pracuje více do hloubky a snaží se ji podporovat v dalším vývoji.

1.3 Dynamika přírodního lesa

V naší práci hledáme možnosti využití přírodního prostředí v animační činnosti. Považujeme tedy za zajímavé a příznačné průběžně hledat analogie procesů týkajících se člověka a animace jako takové a procesů probíhajících v přírodě. V této kapitole uvádíme příklad dynamiky skupinového soužití v návaznosti na dynamiku animační skupiny.

Lesní ekosystém se nachází ve stavu dynamické rovnováhy. V lesních porostech dochází ke změnám jedinců, kteří rostou nebo naopak odumírají a společně tvoří biocenózu (ekologicky vyvážené společenství organismů na určitém prostoru). Na menších i větších plochách pak můžeme pozorovat, jak se mění struktura dominantních porostů dřevin.¹⁸

Během obnovy či vytváření nových lesních ekosystémů lze rozeznat několik stádií vývojového cyklu a to v rámci: velkého vývojového cyklu nebo malého vývojového cyklu.

¹⁶ Srov. KAPLÁNEK, M. *Animace*. s. 82-83.

¹⁷ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. s. 32.

¹⁸ Srov. MICHÁLEK, I. et al. *Obnova ekologické stability lesů*. s. 33-35.

Velký vývojový cyklus lesa dělíme na:

- *stádium přípravného lesa*: v té době vyrůstají invazivní dřeviny označované jako přípravné či pionýrské. Tyto dřeviny musí být odolné a mít nízkou náročnost. Vyznačují se rychlým růstem, nižší schopností konkurence a větším rozpětí prostoru zabíraného pro sebe.
- *stádium přechodného lesa*: díky výše zmíněným dřevinám je docíleno charakteru lesního prostředí, čímž vnikají podmínky pro růst i náročnějších dřevin. Tyto dřeviny nesnášejí holé plochy a tak jim v růstu musí napomáhat invazivní dřeviny. Z počátku rostou pomaleji a dobře se snášejí s konkurenčními dřevinami. Snášejí relativně vysoké zatížení a ve většině případů jde o dlouhověké organismy.
- *stádium vrcholného, závěrečného lesa*: dřeviny v závěrečném (klimaxovém) lese začínají přerůstat dřeviny přípravné, až je nakonec zcela potlačí. Závěrečný les bývá nejproduktivnějším a je v něm maximální akumulace biomasy. Tento typ porostů je považován za nejstabilnější typ ekosystému.¹⁹

Malý vývojový cyklus lesa probíhá v rámci klimaxového lesa a dělíme ho na:

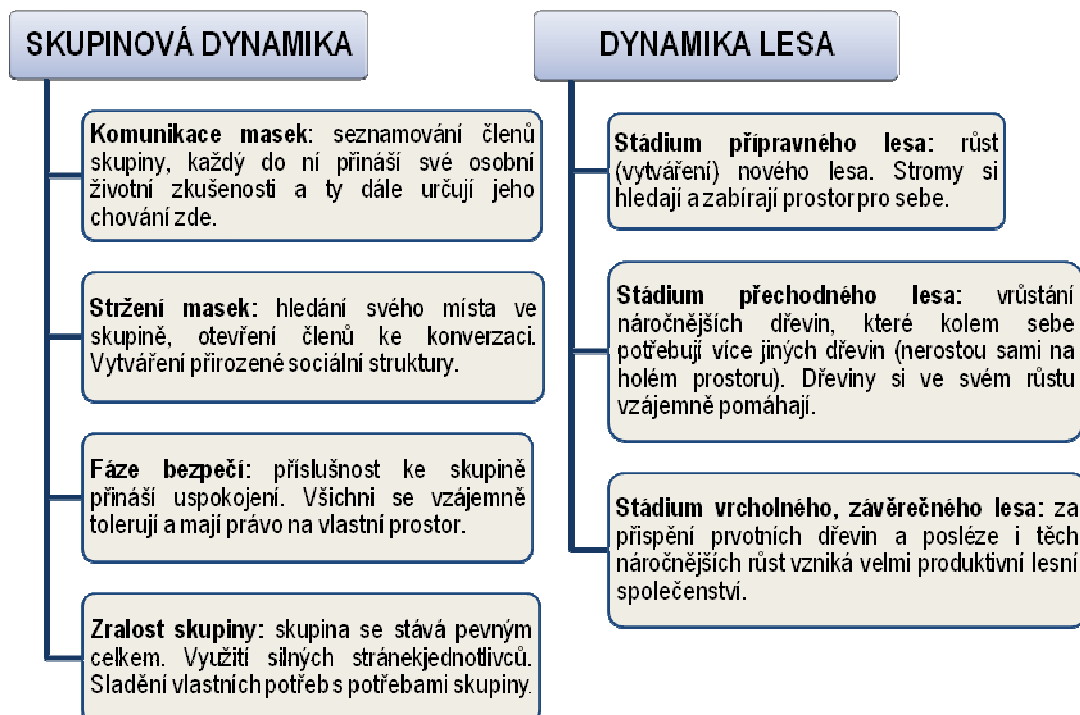
- *stádium optima*: v tomto stádiu se jednotlivé dřeviny výškově vyrovnávají, ale jejich tloušťka a stáří jsou velmi rozdílné. Zcela se ztrácí vrstevnatý ráz lesního porostu, který nyní připomíná spíše stejnověký les. Na konci stádia přichází les do období stárnutí a jednotlivé dřeviny začínají odumírat, poté následuje první obnova.
- *stádium rozpadu*: Počet dřevin starší generace začíná rychle klesat a naopak se zvyšuje nárůst nové generace. Skupiny starších i nově vznikajících porostů jsou nerovnoměrně roztroušeny po lesní ploše. Odumírající dřeviny nejsou rovnoměrně nahrazovány novými a na půdě se začíná hromadit tlející dřevo.
- *stádium dorůstání*: Původní porost ustupuje a zvyšuje se podíl nově vzniklých dřevin. Přichází tak stádium dorůstání, kdy se do popředí dostávají spodní a střední vrstvy. V lesním porostu jsou patrné výškové rozdíly dřevin, je tedy členitější.²⁰

¹⁹ Srov. MICHÁLEK, I. et al. *Obnova ekologické stability lesů*. s. 33-35.

²⁰ Srov. Tamtéž.

Jak se ukazuje na výše zmíněném příkladu, i v přírodě lze hovořit o „skupinové dynamice“, kde se jednotlivci vzájemně ovlivňují. V porovnání dynamiky skupiny s dynamikou lesa (viz. obr. 1) je patrná jistá podobnost v průběhu fází. Skupinová dynamika má však odlišnou a oproti lesu „přebývajících“ první fázi, kde dochází k poznávání a poměřování členů skupiny. Tento jev v lesním prostředí nenalezneme, ale při jeho vynechání můžeme dále pozorovat zajímavou shodu.

Pokud by se animace nechala více inspirovat ději v přírodním prostředí a všimla si například dynamiky lesních porostů, mohlo by v ní docházet k velmi zajímavým interakcím mezi členy skupiny, kteří by během svého osobnostního růstu pomáhali svými činy dále i ostatním v hledání životní cesty.

Obr. 1. Porovnání skupinové dynamiky v animaci a dynamiky lesa

1.4 Role animátora

„Zahlédnout a postřehnout hodnoty – to člověka obohacuje.“

(V. E. Frankl)

Velmi důležitým faktorem v animační práci je role animátora. Tuto postavu velmi dobře charakterizoval ve své katechezi, na mezinárodním setkání v roce 1996, Mons. Renato Boccardo: „Animátor je především člověk plně žijící ve své době. (...) Animátor je tedy člověkem dneška, který žije uprostřed světa a zná dobře situaci. Díky tomu dokáže spojovat víru se životem. (...) Umí s nadějí hledět do budoucnosti bez toho, aby se zastavoval nebo dostal strach před překážkami, jež jsou součástí života. Je tím, kdo dává druhému možnost vycházet z jeho vlastních zkušeností (...).“²¹ Pro práci animátora je nesmírně důležitá schopnost pracovat na sobě, na svém osobním růstu, protože jedině tak může animátor porozumět svým svěřencům, tomu co prožívají. On sám musí na sobě poznat procesy zrání, které nyní mladí prožívají. Nikdy nemůže vychovávat či vést druhé ten, kdo nebyl vychováván, veden a nenechal se sám doprovázet.

Hlavní podmínkou pro dobrou práci animátora je pochopení a ztotožnění se se světem mladých, s jejich problémy, ale i radostmi. Animátor si se svými svěřenci musí vybudovat rovnocenných vztah, ve kterém se stává jejich pomocníkem a provádí je životními zkouškami. Nikdy se nesmí nad mladé lidi povyšovat, naopak se musí snažit jim vždy zcela porozumět.²²

Během procesu animace dochází k objevování a uvolňování skrytého potenciálu, dřímajícího v jednotlivcích či ve skupinách. Animátor pomáhá tento potenciál objevovat, dále podporovat v jeho růstu a zároveň také trochu usměrňovat. Vnímáme tak dvě funkce animátora: *animateur* – ten, který vnáší nadšení a motivaci a *enabler* – ten, kdo svou intervencí umožňuje realizaci podnětů členů skupiny.²³ Animace jako výchovná metoda klade důraz na osobnostní zralost a pedagogické schopnosti animátora. Animátor pracuje zpravidla v rámci projektu (strategického plánování),

²¹ Čerpáno z katechezí Mons. Renata Boccarda, z roku 1996, na Mezinárodním setkání animátorů v Rychnově nad Kněžnou.

²² Srov. PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*. s. 78.

²³ Srov. KAPLÁNEK, M. *Animace*. s. 16-17.

který vždy vychází z analýzy situace tak, aby přitom podporoval jak individuální rozvoj členů skupiny, tak komunikaci ve skupině i komunikaci skupiny s okolím.²⁴

Animátor má předně chtít vést mladé lidi k hodnotám, které jejich životu dávají smysl. Jeho přístup ke svěřencům by měl být otcovský, tedy plný lásky, pevnosti a důvěry, právě důvěru dává v rodinách přirozeně více otec než matka. Ženy mají důležitou úlohu vytváření atmosféry, dávají pocítit přijetí, kdežto muži děti přirozeně nechrání tolik jako ženy a nemají o ně takový strach. Otec buduje v dítěti jeho identitu. Vztah mezi animátorem a jeho svěřenci musí být vždy pravdivý, bez jakýchkoli klamů.²⁵

„Rozdělení, které se vytváří mezi našimi myšlenkami a životem, jde někdy až tak daleko, že skutky formují myšlenky, a ne naopak. Existuje jedno přísloví: ten, kdo nedělá to, co si myslí, skončí tím, že bude myslet podle toho, co dělá. Je to pravdivé. Skutečně když o něčem vím, že je to správné, ale nakonec udělám věc úplně jinou, protože je pohodlnější, snadnější nebo vyžaduje z mé strany menší obět, tak postupně dojdou k tomu, že můj způsob myšlení bude odpovídat mémuto způsobu konání. Pak si budu umět omluvit také to, co dělám.“²⁶ Právě práce animátora pomáhá mladým lidem nalézt harmonii mezi myšlenkami, slovy a skutky.

1.4.1 Příroda jako animátor

Pro doplnění a zachování námi nastaveného rázu práce nyní vztáhneme pojem animátor i k přírodě samotné. Ač se zdá, že příroda sama o sobě nemůže v člověku probouzet aktivitu k životu a sebeobětování, opak je pravdou.

V podobě změn a střídání ročních období nám příroda poskytuje nepřeberné možnosti k aktivizaci naší životní cesty. Každé roční období v době svého působení nabízí rozmanité příležitosti k trávení volného času, umožňuje vykonávat různé vrcholové sporty, poskytuje prostor k podnikání a pracovním výtěžkům. Střídání ročních období nás podněcuje ke změnám činností k práci na svém zevnějšku, ale i vytváření vztahů mezi lidmi. S ročními obdobími přicházejí i různé lidmi vytvořené tradice a zvyky.

²⁴ Srov. Tamtéž, s. 18.

²⁵ Srov. HANÁKOVÁ, M. *Animace jako výchovná metoda*. s. 31. [online].

²⁶ Čerpáno z katechezí Mons. Renata Boccarda, z roku 1996, na Mezinárodním setkání animátorů v Rychnově nad Kněžnou.

Dalším prokazatelným animačním počinem přírody je střídání dne a noci. Díky nim si člověk udržuje správný biorytmus a může si rovnoměrně rozložit čas tvorby, práce, ale také učení a objevování a čas odpočinku a nabírání nové energie během spánku.

Situací, kde příroda působí jako animátor, bychom našli jistě mnoho, ale pro naše účely postačí tyto dva příklady.

2 Co je příroda

„V lesích člověk odhazuje svá léta jako hadí kůži, a jakkoliv stár, stává se dítětem. V lesích je věčné mládí. V těchto sadech Božích vládne důstojnost a posvátnost, zde je celoroční slavnost a host by zde chtěl zůstat. V lesích vracíme se k rozumu a víře. Zde cítím, že nic nemůže se mi přihodit v životě – žádná nemilost, žádné neštěstí, nepozbudu-li zraku, jež příroda by mi nemohla nahradit.“

(Ralph Waldo Emerson)

Vymezení pojmu příroda není zcela jednoduché, jak se na první pohled zdá. Příroda je obecně vžitým a často užívaným pojmem a nikdo se již nepozastavuje nad jeho obsahem. Dokonce ani české zákony pojem blíže nespécifikují. Ze zákona o ochraně přírody č. 114/1992 Sb. § 2 odst. 1 si lze jen odvodit, jak česká legislativa chápe pojem příroda. Jsou v něm zmíněni volně žijící živočichové, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, nerosty, horniny a krajinné celky.²⁷

Pekárek upozorňuje na neúplnost a nepřesnost zmiňovaného zákona. Jsou zde zcela vynechány vodní plochy a toky, ale také půda, která patří mezi základní složky přírodního prostředí. Nepřesnosti v definici přírody vidí v začlenění pouze volně žijících živočišných druhů, na živočišné jedince žijící s člověkem tento zákon nepamatuje. Obdobě to platí pro rostliny, kde jde o „planě rostoucí“, ale mnohé rostliny a dřeviny dnes vysazuje a spravuje člověk.²⁸

Většina lidí na Zemi si pod pojmem příroda představí les, louku, potok, ptáky a jiná zvířata a přesto bude definice přírody každého člověka jiná. Ve vymezení podstaty přírody bude vždy hrát roli subjektivní pojetí člověka.²⁹

²⁷ Srov. PEKÁREK, M. *Příroda jako objekt právní ochrany*. [online].

²⁸ Srov. Tamtéž.

²⁹ Srov. KOHÁK, E. *Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky*. s. 61.

2.1 Jak lidé chápou přírodu

Jan Krajhanzl³⁰ uvádí tři možnosti chápání přírody:

2.1.1 Příroda jako prostor

Nejčastěji chápeme přírodu jako prostor, jako nějaké území. Lze však vést pomyslnou hranici mezi přírodou a ne-přírodou? V tomto pojetí je za přírodu považováno vše, co nestvořil člověk. Co ale taková pole, parky a opuštěné lomy? To z přírody vyčleníme, protože je v nich znatelný zásah člověka? Člověk už na světě zasáhnul snad téměř do všeho a tak je jen těžko vymezitelná hranice mezi přírodním a nepřírodním prostředím. Krajhanzl míní, že přírodu vymezit již nedokážeme a je na čase si přiznat, že vztah člověka k přírodě je vlastně vztahem k prostředí.

2.1.2 Příroda, prostředí, životní prostředí

Pokud hovoříme o prostředí v jeho nejširším smyslu, míníme jím většinou okolí jedince – tedy kulturní, sociální, environmentální a ekonomické okolí. V užším smyslu se jedná o environmentální a materiální okolí jedince – lavičky v parku, strom před domem apod. U městského člověka lze toto prostředí za přírodní označit, tím je však veškerá podobnost přírody a prostředí vyčerpána. Zeptáme-li se někoho v našem okolí na jeho vztah k prostředí a jeho vztah k přírodě, dostane se nám dvou rozdílných odpovědí. Obdobně tomu je i s pojmem životní prostředí, to většinou vnímáme jako životní prostředí člověka a jen těžko bychom do přírody zahrnovali znečištěné ovzduší, nadbytečný hluk aj.

Každý z nás vidí přírodu v něčem, v některých případech, naprosto odlišném. Těžko srovnávat městský park s panenským přísně chráněným místem. Příroda je tedy z pohledu prostoru nevymezitelná a vždy bude ovlivňována osobním vztahem člověka k ní.

³⁰ Srov. KRAJHANZL, J. *Vztah k přírodě? Jenže co je „příroda“*. [online].

2.1.3 Příroda jako princip

I přes rozmanitost vnímání jevu přírody se dokážeme na některých jejích úrovních zcela jistě shodnout. Většina z nás bude za přírodu vždy považovat tropické pralesy či korálové útesy ukryté v hlubinách oceánu. V pojmání přírody hraje důležitou roli abstrakce. Někteří vidí přírodu ve zcela konkrétních jevech, jako jsou datlové, duby a oblázky, jiní ji vidí v biosféře, nelidském světě a celkově v životě. Krajhanzl se zamýšlí nad tím, pokud nosíme přírodu takto v sobě zda: „není vztah k přírodě přímo vztahem k části naší duše, k jakési ne-kulturní části našeho já, k nevědomí?“.

Příroda je pojímána jako veškerá hmota a energie a to především ve formě neovlivněné člověkem. Josef Vavroušek však hovoří o častém pojení pojmu přírody s naším vztahem k ní.³¹

2.2 Příroda jako inspirace nebo zásobárna vyčerpatelných zdrojů

Ve vztahu člověka k přírodě není zahrnuta jen samotná příroda, ale i její využívání námi, což lze v mnoha případech nazvat spíše zneužíváním. Člověk jakoby zcela ztratil pud sebezáchovy a odcizil se vlastnímu životu, když vědomě vykonává činnosti, o nichž ví, že vedou k devastaci životního prostředí a tím i k ohrožení jeho vlastního života i života jeho nejbližších. Pokud chceme docílit obnovení zmiňovaného pudu sebezáchovy lidí, musíme se naučit reflektovat vzniklé negativní důsledky lidského počínání. Toho jsme schopni docílit pomocí rozvoje poznání a zároveň především výchovou, vzděláváním a posílením zpětných vazeb, informujících o našich chybách. Vavroušek uvádí, že svoboda každého z nás musí vždy končit v místě, kde začíná omezovat svobodu někoho jiného. Tohle by však nemělo platit pouze u lidí, ale i v případech, kdy dochází k ničení, tolik cenné, přírody.³²

³¹ Srov. KELLER, J. *Přemýšlení s Josefem Vavruškou*. s. 14-20, 71-77.

³² Srov. Tamtéž.

2.3 Výzkumy prováděné v oblasti vztahů člověka a přírody

„Kdyby se nám jako společnosti podařilo ozdravit vztah dětí k přírodě a naučit je, jak venkovního prostředí využít pro životní inspiraci i relaxaci, zásadně bychom přispěli k ozdravení světa, ve kterém žijeme“

(americký publicista Richard Louv)

2.3.1 Odcizování přírodě

Kapuciánová uvádí Koukolíkovo pojednání o pojmu odcizení. Přirovnává jej k odpojení sítí, které svou činností odpovídají zrakovému poznávání, od sítí, jejichž činnost značí příslušný emoční a citový doprovod. V některých případech se hovoří o „neschopnosti číst vlastní emoce“.³³

V letech 2003 a 2004 realizovala Emilie Strejčková společně s Německou spolkovou nadací pro životní prostředí DBU projekt *Odcizování dětí přírodě*. Probíhal ve Středisku ekologické výchovy Toulcův dvůr a měl za úkol zjistit jaký je kontakt dětí s přírodou v Německu a České republice. Na tento projekt dále navazoval v letech 2004 až 2006 projekt s názvem *Výzkum odcizení člověka přírodě*, který probíhal za přispění Ministerstva životního prostředí ČR.³⁴

Tento výzkum mimo jiné poukázal na nutnost začít se zabývat mladými lidmi jakožto živočišným druhem, který je ohrožen nepřirozeným způsobemžití a to nejen teoreticky, ale především prakticky. Díky průzkumům z českých škol se přišlo na nezanedbatelný problém v ekologickém vzdělávání a výchově. Informace o přírodě a přírodním prostředí jsou dětem poskytovány ve většině případů pouze slovy a obrazy, což nelze z hlediska reálného života považovat za plnohodnotné. Znepokojující je také fakt, že ekologická výchova je dětem poskytována až v době, kdy už sami mají upevněné návyky konzumního způsobu života, který je spojen s častým pobytem v interiérech.³⁵

V České republice zcela chybí takový vzdělávací systém předškolní a školní výchovy, který by sloužil k vytváření návyků tvořivého jednání, přispívajícího dále k zachování primárních přírodních společenstev. Lidé se chybně domnívají,

³³ Srov. KAPUCIÁNOVÁ, M. *Lesní mateřské školy*. s. 16.

³⁴ Srov. STREJČKOVÁ, E. *Děti aby byly a žily*. s. 62 -78.

³⁵ Srov. Tamtéž.

že pěstováním květin v interiérech svých domovů či chováním zvířat, dosáhnou vyrovnání vztahů s přírodou, které jsou díky dnešnímu stylu života zcela rozvrácené. Výzkumy dokazují, že neustále ubývá přímých kontaktů s přírodou, což s sebou nese neblahý vliv na psychický i fyzický rozvoj každého jedince.³⁶

Častěji slýchají o ochraně jednotlivých druhů ohrožených zvířat, než se učí dovednostem rozeznávat a pomáhat zachování původních přírodních společenstev. V oblasti udržitelnosti přírodních zdrojů však stále můžeme nalézt nevyužité prostředky podpory. Výzkumný tým doporučil navržení celospolečenských opatření, kterými by došlo k vyvážení teoretického environmentálního vzdělávání, a to díky včasné a hodnotné výchově prožitkem v přírodním prostředí.³⁷

V usnesení Komise pro životní prostředí Akademie věd ČR ze dne 27. 4. 2006 se uvádí že: „dítě má na počátku svého života všechny psychické i fyzické předpoklady pro vývoj k takovému způsobu života, který může být v souladu s udržitelným rozvojem“. Zároveň se zde píše o nedostatečně efektivním využívání těchto předpokladů. Děti se izolují ve městech, plných techniky.³⁸ Emilie Strejčková pak upozorňuje na výzkum docenta Saka, který uvádí, že děti tráví stále více času v interiérech u počítačů, televizí a jiných technologických vymožeností. To vše velmi závažně ohrožuje zdravý vývoj jedince. Za pomoci včasné prevence bychom se měli snažit vytvářet podmínky, které by umožnily mladým lidem všestranný a zároveň harmonický rozvoj osobnosti.³⁹

Odcizování dětí přírodě má za následek i velmi smutný fakt neznalosti základních ekologických vazeb. Pokud vnímají realitu pouze přes televizní obrazovku nebo monitor počítače, mohou si jen těžko vypěstovat správné vazby na přírodní prostředí.⁴⁰

³⁶ Srov. STREJČKOVÁ, E. *Děti aby byly a žily*. s. 62 -78.

³⁷ Srov. Tamtéž.

³⁸ Srov. ŠRÁM, R., *Usnesení Komise pro životní prostředí Akademie věd ČR*. [online].

³⁹ Srov. STREJČKOVÁ, E. *Z platonické lásky děti nebudou*. s. 24.

⁴⁰ Srov. STREJČKOVÁ, E. *Děti, aby byly a žily*. s. 9.

2.3.2 Kolik času trávíme v přírodě

Podle Krajhanzla „tráví dnešní děti volnou hrou venku přibližně 2x až 4x méně času než generace jejich rodičů před 25-30 lety“.⁴¹ Děti v Americe jsou na tom ještě podstatně hůře. Průzkumy bylo zjištěno, že spontánní hrou venku děti tráví pouze půl hodiny týdně. Pro zdravý vývoj, dle amerických pediatrů, potřebuje dítě trávit touto spontánní hrou venku minimálně jednu hodinu denně. Čas trávený v přírodním prostředí tedy rapidně klesá a naopak čas trávený doma ve světě médií prudce stoupá. V České republice nejsou známy výsledky studií, zabývajících se tímto tématem, ale alarmujícími by pro nás měly být i mezinárodní výsledky, kterým se jistě přibližujeme. Z těchto mezinárodních studií je patrné, že děti během týdne vstřebávají 75 hodin pouze podněty z médií. V průměru tedy tráví téměř 11 hodin sledováním televize, DVD, hraním her na počítači, herních konzolách, tabletech, posloucháním hudby z mp3 přehrávače a telefonováním.⁴²

Výzkum děti a příroda: prožívání a zkušenosti, který probíhal v rámci projektu *Vav: Výzkum odcizení člověka přírodě*, nám podal mnoho zajímavých a mnohdy překvapivých informací. Uvádí například procenta oslovených dětí ze tří základních škol, kterým chybí zásadní zkušenosti s přírodou. Kolem 4 – 10 % dětí nemá zkušenost s téměř samozřejmými úkony v přírodě (pozorování hvězd, sbírání hub, lezení na stromy, chození po turistických značkách, krmení hospodářských zvířat apod.). Daleko vyšší procento dětí 20 – 50%, pak nikdy nezažilo zkušenost s přírodou, běžnou pro generace jejich rodičů a prarodičů (slyšet dupat ježka, sázet strom, zabloudit v lese, ležet v mechu, postavit lesní obydlí z větví, jít v přírodě přes oranici, vzít do ruky žížalu, slyšet kukačku nebo datla, prodírat se křovím a mnoho dalších).⁴³

2.3.3 Venku za každého počasí

Pobyt venku je základní životní potřebou a u dětí to platí dvojnásob. Mnozí dětské psychologové a pediatři⁴⁴ se shodují, a zároveň varují, že v mnoha ohledech je zdravý dětský vývoj ohrožen při nedostatečné možnosti kontaktu s přírodou. Děti, které mají

⁴¹ KRAJHANZL, J. *Děti jsou venku méně, než potřebují ke zdravému vývoji*. [online].

⁴² Srov. KRAJHANZL, J. *Děti jsou venku méně, než potřebují ke zdravému vývoji*. [online].

⁴³ KRAJHANZL, J. *Děti a příroda: prožívání a zkušenosti*. [online].

⁴⁴ Srov. LABUSOVÁ, E. *Učíme děti chodit ven – v každém věku a za každého počasí*. [online].

omezený pobyt a pohyb v přírodě na minimum, často nemají posílený imunitní systém a jsou tak pravidelně nemocné. Mají snížené motorické schopnosti, ochablé svalstvo, a také rychle přibývají na váze. Strádá i jejich psychická stránka osobnosti, ubývají jim schopnosti improvizace a potlačuje se rozvíjení sociálních schopností, což přispívá k častému problémovému chování (včetně hyperaktivity, impulzivity a poruch soustředění).

Psycholog Franěk zdůrazňuje, jak je pro zdravý vývoj dítěte nezbytné, aby bylo stále obklopeno podněty působící na všechny jeho smysly. Nestačí pouze sledovat realitu z pohodlí domova na televizní obrazovce, to totiž není skutečná realita, která dítěti nabídne interakci s prostředím. Neodpovídá skutečnému světu a působí na dítě pouze zkresleným vizuálním a akustickým dojmem. Není tak neobvyklým jevem, že si dítě vytváří vlastní nepravdivý a neúplný obraz světa. Velmi zásadně dochází k omezování dětské představivosti, kreativity, sociálního chování a emocionality.⁴⁵

Kapuciánová ve své práci zmiňuje výsledky týmu švédských psychologů v čele s doktorem Grahmem a Szczepanskim (1998). Tento tým zřídil dětská centra, jejichž specifikum je v pobytu venku za každého počasí. Projekt „Venku za každého počasí“ byl po několikaletém působení vyhodnocen z hlediska stavu dětí, které centrum pravidelně navštěvují. Bylo zjištěno, že tyto děti daleko méně trpí nemocemi, získaly lepší motorické dovednosti než jejich vrstevníci nenavštěvující centrum. Hry, kterými vyplňovaly volné chvíle, byly oproti hrám ostatních dětí různorodější, nápaditější a přínosnější pro jejich osobnostní rozvoj. Zaměřovaly se na rozvíjení představivosti, tvořivosti, sociálních dovedností a emocionálního citění. Neočekávaným přínosem pobytu dětí v přírodě, bylo získání schopnosti lepší koncentrace.⁴⁶ To také potvrdilo teorii amerických psychologů Kaplana a Kaplanové, pojednávající o kladném působení pobytu v přírodě na regeneraci unavené pozornosti. Zmínku o této teorii nalezneme v časopisu *Bedrník – časopis pro ekogramotnost*.⁴⁷

⁴⁵ Srov. STREJČKOVÁ, E. *Děti, aby byly a žily*. s. 9.

⁴⁶ Srov. KAPUCIÁNOVÁ, M. *Lesní mateřské školy*. s. 18.

⁴⁷ FRANĚK, M. *Environmentální psychologie*. 2007, Vol. 5, s. 11.

2.3.4 Lesní mateřské školy

Podpůrcem častějšího pobytu dětí v přírodě jsou tzv. Lesní školky. Tyto školky vnímají les jako jedno velké hřiště a přírodu pak jako moudrou učitelku.⁴⁸ Děti mají v přírodě dostatek prostoru k vybití energie, jejich pohyb není omezen nebezpečím malého prostoru. V přírodě mohou bez obav běhat, skákat přelézat překážky nebo v klidu relaxovat pozorováním ptáků a pilných mravenců. Lesní školky si nekladou za cíl izolovat děti od civilizace v přírodě - je tomu naopak, snaží se dětem nabídnout zkušenosti ze všech oblastí života. Především v zimních měsících s dětmi pedagogové často cestují za kulturními a jinými společenskými událostmi. Ale jelikož se příroda začíná z našich životů hojně vytrácet, zaměřují se lesní školky především na tuto oblast. Kromě přírodních prostorů se snaží využívat i přírodnin místo klasických školních pomůcek (kreslí s dětmi klacíky do písku/sněhu, místo hudebních nástrojů používají kamínky a dřívka apod.). Dětem se v přírodě dostává poznání všemi smysly – dává jim pocítit vůni ročních období, dřevin, květin apod.⁴⁹

Zahraniční a mezinárodní průzkumy nám podávají řadu informací o přínosech lesní MŠ (lesní mateřské školy). V roce 2002 byl v Německu proveden výzkum pod vedením doktora Haefnera, který si dal za cíl, srovnat připravenost dětí pro nástup k základnímu školnímu vzdělávání. Srovnání prováděl u dětí z lesních MŠ a klasických MŠ. Haefnera zajímalo, zda budou děti, navštěvující lesní MŠ, zvládat školní docházku bez problémů stejně jako děti z jiných MŠ. Hodnocení probíhalo v šesti oblastech, které jsou srovnatelné s pěti klíčovými kompetencemi, které definuje český Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2004) – motivace, trpělivost, koncentrace; sociální jednání; spolupráce při vyučování; hudební dovednosti; poznávací dovednosti; pohybové dovednosti. Z výsledků výzkumů vyplývá převaha pozitivního hodnocení dětí, navštěvujících lesní MŠ a to ve všech sledovaných oblastech (viz. graf č. 1, příloha 2). Tímto zjištěním tak byla podložena plnohodnotnost výchovné koncepce lesních MŠ.⁵⁰

V roce 2003 provedla Sarah Kiener podobné srovnání lesních MŠ a klasických MŠ. Její studie byla zaměřena více do hloubky, zkoumala jaký vliv má pobyt v přírodě

⁴⁸ Srov. Asociace lesních MŠ. *Myšlenka lesních MŠ*. [online].

⁴⁹ Srov. Tamtéž.

⁵⁰ Srov. VALKOUNOVÁ, T. *Role předškolního vzdělávání ve výchově k udržitelnému rozvoji*. [online].

na rozvoj motoriky a kreativity. Výsledkem bylo velmi zajímavé zjištění, že kontakt dětí s přírodou v lesních MŠ napomáhá kvalitnějšímu rozvoji hrubé motoriky a kreativity. Zvláště v testech kreativity vykazují tyto děti nadprůměrné výsledky. V testu „kolik různých kreseb lze vytvořit z předkresleného oválu“ byly děti z lesních MŠ mnohem kreativnější a nápaditější než děti z klasických MŠ. Pro rozvoj jemné motoriky je pak nezbytná pestrost činností nabízených dětem. V přírodě je možné využít k aktivitám různé přírodniny nebo děti zapojit do praktických činností jako je vázání uzlů apod. K aktivitám typickým pro předškolní výchovu pak slouží nepostradatelné zázemí lesní MŠ (jurta, maringotka, zděná budova, aj.), kde děti mohou stříhat, lepit, malovat apod.⁵¹

V České republice bylo v roce 2011 uzavřeno první kolo celorepublikového výzkumu, zaměřujícího se na zdravý vývoj dětí v rodině, školce a přírodě. Výsledkem tohoto prvního kola bylo získání tzv. vstupních informací - jak fungují jednotlivé školky po stránce organizační, finanční a personální, dále jaké zázemí mají v rodině děti z lesních MŠ.⁵²

Nejvýznamnější informace jsou z oblasti personálního zajištění, zde se objevuje znatelný rozdíl mezi lesními MŠ a klasickými MŠ. V lesních MŠ jsou pedagogičtí pracovníci průměrně mladší, většina z nich má vysokoškolské vzdělání a zároveň mají kratší praxi v tomto oboru. Klasické MŠ zaměstnávají daleko menší počet pedagogů na počet přijímaných dětí než lesní MŠ. V prvním případě je v průměru na jednu třídu s 22 dětmi jeden pedagog, kdežto v lesních MŠ jsou průměrně na 11 dětí ve třídě 2 pedagogové. V přírodním prostředí se tak dětem mohou věnovat individuálněji, což přináší snazší cestu k objevování přírodních bohatství dětmi.⁵³

Druhá fáze výzkumu spočívá v získání dat od dětí a jejich rodičů po roce stráveném v lesních MŠ. Cílem výzkumu je zjistit, zda a případně jakým způsobem, se posunuly dovednosti dětí. Dále jaké názory na jejich posun panují u rodičů dětí z lesních MŠ a klasických MŠ. Na vyhodnocení získaných dat nemá Asociace lesních MŠ prostředky, a tak byla nucena uspořádat finanční sbírku. Na výsledky výzkumu v České republice si tedy budeme muset prozatím počkat.⁵⁴

⁵¹ Srov. VOŠÁHLÍKOVÁ, T.; KOZLOVÁ, D.; Nadace Proměny. *Ekoškolky a lesní mateřské školky – praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. s. 15-16.

⁵² Srov. Asociace lesních MŠ. *Výsledky pilotního výzkumu kořeny předškolní výchovy*. [online].

⁵³ Srov. Tamtéž.

⁵⁴ Srov. Asociace lesních MŠ. *Sbírka na výzkum*. [online].

2.4 Vliv pobytu člověka v přírodě na jeho zdraví

Desítky provedených psychologických studií dokládají terapeutické účinky pobytu v přírodě. Psychologové zjistili, že při pouhém pohledu do krajiny se začnou měnit fyziologické parametry organismu, krevní tlak, tep a mnoho dalšího.⁵⁵

Další vědecké studie pak zjistily, že 90 % populace se nachází ve stavu chronického nedostatku kyslíku. Tento stav pak zapříčiňuje ospalost, únavu a časté potíže s koncentrací. Naše běžné denní aktivity, v zaměstnání či cesty do obchodu na nákup, nestačí pro získání potřebného dostatku kyslíku. Pouze aktivním pohybem na čerstvém vzduchu se krev v těle dostatečně okysličuje a my tak můžeme získat novou energii. K následnému udržování energie je zapotřebí dostatek glukózy, pokud ji máme v těle uskladněno málo, naše tělo ji rychleji zpracuje a my se rychleji unavíme. Fyzický pohyb velmi prospívá našim svalům a ty slouží jako jakési úložiště glukózy. Pohyb v přírodě na čerstvém vzduchu tedy prospívá mnoha oblastem lidského organismu. Mimo to je dokázáno, že zelená barva pomáhá na zklidnění podrážděných nervů a také při bolesti hlavy. Procházka v zeleni přispívá k regeneraci a očistě namáhaného organismu.⁵⁶

Mladí lidé v dnešní době tráví velkou část ze svého volného času využíváním elektronických médií, přičemž většinou zapojují pouze zrakové a sluchové smysly. Příroda nám však umožňuje vnímat všemi pěti smysly, a to mnohem citlivěji, než když jsme uzavřeni v interiéru.

⁵⁵ Srov. KLVAC, P. *Člověk a les*. s. 9.

⁵⁶ Srov. DULKOVÁ, I. *Dýchejte zhluboka*. Měsíčník zdraví, 2004, Vol. 8. [online].

3 Vztah člověka k přírodě

Jedním ze základních prostředků animace vztah, proto je pro tuto práci nutné představit a vymežit možné podoby vztahů člověka a přírody. Jedná se totiž o základní a prvotní relaci, která nám může podat vysvětlení k samotnému jednání jednotlivců mezi sebou či skupin lidí.

Osvětlení vztahu člověka k přírodě není zcela jednoduchý a jednoznačný úkol, jedná se totiž o poměrně individuální záležitost. Kolik různých lidí, tolik různých vztahů k přírodě. Krajhanzl vytvořil koncept pěti základních charakteristik, které ozřejmují osobní vztahy jedinců k přírodě. Pomocí těchto charakteristik nahlédneme do různých oblastí zmiňovaných vztahů. Jedná se o: potřebu kontaktu s přírodou, schopnosti pro kontakt s přírodním prostředím, environmentální senzitivita, postoj k přírodě a ekologické vědomí.⁵⁷

3.1 Vztah člověka k přírodě dnes

Člověk je tvor vynalézavý a také pohodlný, proto si neustále zdokonaluje svět ke svému prospěchu, tím ale příroda ztrácí na významu a ustupuje do pozadí. V posledních desetiletích prošel vztah člověka k přírodě obrovskými změnami. Lidé si dopřávají pobytu v přírodě ve velmi omezené míře, často se spokojí s pouhým pohledem z okna do zahrady či víkendovým pobytem na chalupě.

Nejvíce jsou tímto trendem zasaženy děti a mladí lidé, jelikož starší generace může ještě stále čerpat z vlastních vzpomínek na dětství, ale ta dnešní si přirozený svět vytváří za vytrvalé pomoci virtuálních médií.⁵⁸

⁵⁷ Srov. KRAJHANZL, J. *Exkurz do osobní charakteristiky vztahu k přírodě*. s. 2.

⁵⁸ Srov. Kol. autorů. *Člověk + příroda = udržitelnost? Texty o proměně vztahů lidí k přírodě, environmentální výchově a udržitelnosti*. s. 1.

3.1.1 Potřeba kontaktu s přírodou

U každé z osobních charakteristik vztahu k přírodě rozlišujeme, zda se vyskytuje u daného jedince ve vyšší či nižší míře. Vyšší potřeba kontaktu s přírodou člověka neustále táhne k podnikání výletů, cestování a objevování stále nových přírodních zákoutí. Svůj osobní prostor se snaží protínat přírodními prvky (obydlí blízko přírody, obrázky přírody na zdech apod.). V případě nedostatečného kontaktu s přírodou je takový člověk neklidný a nesoustředěný, myšlenky mu stále ubíhají do přírody.

Naopak člověk s nízkou potřebou kontaktu s přírodou je k ní lhostejný a tráví v ní čas jen z nutnosti.⁵⁹

3.1.2 Schopnosti pro kontakt s přírodním prostředím

K setkávání s přírodou je třeba být obdařen určitými schopnosti a každý člověk je jimi obdařen jinou měrou. Dnes již není dovednost pohybu v lese samozřejmostí, natož pak vícedenní pobyt v ní. Člověk, který má schopnosti pro kontakt s přírodním prostředím na vyšší úrovni, si v přírodě dokáže poradit i s rozděláním ohně a místem pro nocleh. Takovému člověku nevadí výkyvy počasí, jelikož je pro kontakt s přírodou vybaven nejen svými schopnostmi a dovednostmi, ale i pohybově, citově, intelektově a smyslově. V přírodě se dokáže zcela uvolnit, a tak v ní často odpočívá.

Naproti tomu člověk s nízkou úrovní schopnosti pro kontakt s přírodním prostředím se v přírodě stresuje, bojí se nereálných situací, mnoha věcí se štítí. Pobyt v přírodě je pro něj nepříjemný, jelikož při něm ztrácí své pohodlí. Není na pobyt v přírodě adaptovaný, a tak mnohdy své nedostatky kompenzuje drahým „outdoorovým“ vybavením.⁶⁰

3.1.3 Environmentální senzitivita

Environmentální senzitivita vyjadřuje hloubku lidského prožívání kontaktu s přírodou a míru jejího vnímání. Příroda, člověka s vyšší environmentální emocionalitou, přitahuje a v některých případech až pohlcuje. V obyčejném stromě tento člověk

⁵⁹ Srov. KRAJHANZL, J. *Exkurz do osobní charakteristiky vztahu k přírodě*. s. 2.

⁶⁰ Srov. Tamtéž, s. 2-4.

spatřuje mnoho detailů, vnímá širokou škálu barev a tónů, které vytváří listy ve větru. Dokáže přijímat veškerou energii z přírody a zpětně si umí vybavit mnoho jejích vjemů.

Člověk vybavený nízkou environmentální senzitivitou se nedokáže na přírodu soustředit, myšlenky mu plynou jiným směrem. Jen velmi těžko si vybaví nějaký přírodní obraz.⁶¹

3.1.4 Ekologické vědomí

Člověk obdařen vnímavostí k přírodě nemusí vždy být zároveň ohleduplný k životnímu prostředí. K takovému jednání dopomáhá vyšší ekologické vědomí. Takový člověk neustále vyhledává možnosti jak být k přírodě ohleduplnější - třídí odpad, snaží se více chodit pěšky nebo jezdit na kole než autem. Snaží se být součástí procesu ochrany přírody, je to pro něj důležité.

V případě nízkého ekologického vědomí, je člověk k ochraně přírody zcela laxní a ani v nejmenším se o ni nezajímá. Naopak se bez váhání věnuje jakýmkoliv činnostem, které přírodu poškozují.⁶²

3.1.5 Postoj k přírodě

Postoj k přírodě dělíme na několik typů – správcovský, panský, hostilní, náboženský, partnerský apod. Jedná se o dva charakteristické postoje dominance a submise vůči přírodě. Člověk se řídí obecnými přesvědčeními o roli přírody ve vztahu s člověkem, a jaké by mělo být postavení člověka vůči ní.⁶³

Těchto pět charakteristik není konečných, ve vztahu k přírodě dochází k jejich mísení. Je velmi těžké a mnohdy až nemožné vyjádřit vztah člověka k přírodě pomocí několika slov či vět.⁶⁴

⁶¹ Srov. KRAJHANZL, J. *Exkurz do osobní charakteristiky vztahu k přírodě*. s. 2-4.

⁶² Srov. Tamtéž.

⁶³ Srov. FRANĚK, M. *Změny postojů ve vztahu k přírodě ve vyspělých zemích*. EKO - ekologie a společnost, 2003, Vol. 14, s. 3.

⁶⁴ Srov. Tamtéž.

3.2 Vztah člověka k přírodě v historii

„Člověk představuje v širším kontextu zcela specifický živočišný a sociální druh, který se vyvinul díky trvale opakované pozitivní zpětné vazbě svého intelektu a životního prostředí, jež cíleně ovlivňoval, vytvářeje tak pro svůj rozvoj stále výhodnější podmínky v soutěži s ostatními formami života. Člověk se tak stal současnou nejvýznamnější geomorfni silou, ovlivňující i celou biosféru.“⁶⁵

Zaměříme-li svou pozornost na vývoj vztahu člověka k přírodě z historického hlediska, nalezneme hned několik různých rozlišení jeho etap. Jedno z výchozích dělení je do následujících pěti období.⁶⁶

Doba předhistorická

V této době byl člověk součástí přírody a žil s ní v rovnováze. Člověk jakožto sběrač přírodu nijak nepoškozoval ani neohrožoval. Pokud došlo k nějakému významnějšímu zásahu do přírody, nebylo to zapříčiněno úmyslně a příroda se s tím rychle sama vyrovnala (občasný požár). Objevuje se zde však první zásah do vývoje živočišných druhů, když si člověk začal některé z nich ochočovat. Nutno podotknout, že například v případě vlků, to byla právě zvířata, která se začala jako první přibližovat k lidem, kteří jim poskytovali dostatek zbytků.

Zemědělské období

Zemědělské období spolu se zakládáním trvalých lidských obydlí s sebou přináší první zásadní změny. Člověk jakožto zemědělec začíná pro svou obživu velmi intenzivně využívat přírodu. Pravidelně obdělává půdu, mýtí lesy, pěstuje a šlechtí osiva, zbavuje se nežádoucích rostlinných druhů a tím vším výrazně narušuje původní krajinný ráz. Ne všechny změny lze jednoznačně označit za špatné či přírodu ohrožující. V tomto období se poprvé objevuje otázka, zda je člověk přirozenou součástí přírody nebo je jen cizorodou bytostí, která přírodu ovládá a ovlivňuje nepřiměřenou silou. Všechny změny prováděné v tomto období byly vždy jen lokální a na udržitelné úrovni bez většího ohrožení planety.

⁶⁵ RYNDA, I. *Globální a regionální problematika vztahu člověka k jeho životnímu prostředí* [online].

⁶⁶ Srov. Tamtéž.

Průmyslové období

Druhá výrazná změna přichází společně s průmyslovou revolucí v 17. století. Řemeslná práce pomalu ustupuje manufakturní a tovární výrobě. Uplatňují se nové technologie a rozšiřuje se obchod. Výše zmiňované společně s kolonizací zapříčinily změnu ve struktuře společnosti a to v globálním měřítku. Průmyslová revoluce měla výrazný dopad na stav životního prostředí a spolu s ním i na člověka a jeho vztah k ní. Došlo k vytržení člověka z přímé závislosti na přírodě tím, že z ní vlastní prací nezískával obživu.

Komunikační revoluce

Třetí změna v podobě komunikační revoluce probíhá v posledních sto letech. Nepůsobí na životní prostředí přímo, ale přesto stejnou měrou. Společným rysem této doby je lidská závislost na informacích a komunikaci. Člověk má neustálou potřebu produkovat informace a vytvářet nespočetné komunikační vazby. Tato skutečnost dala vzniknout novému komunikačnímu světu, jehož produkty nám představují „reálný“ svět, aniž bychom se s ním osobně seznámili.

Zmiňované období je plné paradoxů jako například globalizace lidské společnosti a protikladné zvětšování individuálních lidských práv a svobod. Lidí na planetě v průměru přibývá a logicky se tak zmenšuje prostor pro jejich život. Na řadu tedy přichází zabírání stále většího přírodního území pro potřeby a pohodlí lidí. Příroda je nyní stále více utiskována a vytlačována na úkor zvětšování lidského prostoru. Vynucování individuální svobody má následný dopad na globální společnost i prostředí. Lidé si stále nejsou vědomi své globální odpovědnosti, a tak ji nejsou schopni převzít a začlenit ji do svého života.⁶⁷

Trvale udržitelný rozvoj

Jedná se o pokus, pomocí něhož by mělo být možné účinně čelit hrozbám, způsobovaným vývojem civilizace. Dle Brundtlandové⁶⁸ nám trvale udržitelný rozvoj umožňuje naplňovat právě vzniklé potřeby, aniž bychom omezili možnost stejného naplnění potřeb generacím po nás příchozích.

⁶⁷ Srov. HESKOVÁ, M. *Vývoj vztahu člověka a přírody*. s. 11-14.

⁶⁸ Srov. COURT DE LA, T. z nizozemštiny přel. BOUZKOVÁ, Š. *Klíč k naší společné budoucnosti : Co skrývá zpráva Brundtlandové?* s. 124-125.

Oblast trvale udržitelných zdrojů se zaměřuje na několik vzájemně odlišných rovin. První z nich je etická rovina, řešící již zmiňovanou globální odpovědnost vůči budoucím generacím.

Další rovinou je způsob hospodaření neboli ekonomika planety. V této oblasti by mělo být vždy vycházeno z faktu, že právě Země je jediným a také vyčerpatelným zdrojem veškerých surovin potřebných k životu. Nesmíme však zapomínat, že je nejen poskytovatelem surovin, ale zároveň také jediným úložištěm pro odpady z lidských potřeb.

Třetí základní rovinou je oblast přírodovědná, která udává tvrzení, že pro rovnováhu a stabilitu téměř všech systémů, je zapotřebí maximální různorodost. Přičemž je znatelný fakt, že životadárné systémy podmiňují i přežití lidského druhu.

Oblast společenskovední pak uzavírá čtveřici klíčových rovin trvale udržitelných zdrojů. Zde se objevuje teze propojení dobrovolné skromnosti jedince se zachováním možností pro uplatnění člověka v jeho plné míře duchovního bytí a tvůrčích schopností.

Trvale udržitelný rozvoj nehledá v životě kvantitu, ale kvalitu a nový životní styl, podmiňující nový systém hodnot.⁶⁹

3.3 Proč je udržování dobrého vztahu k přírodě pro člověka tak důležité

„Člověk bez přírody nemůže existovat, ale příroda bez člověka je zcela dobře myslitelná.“

(Václav Břicháček)

Nemalé procento obyvatel této planety touží po cestování za přírodou a ještě větší počet lidí má svá obydlí vyzdobená předměty, které mu přírodu připomínají. Často stěny zdobíme fotografiemi či obrazy zachycujícími hory, jezera, africkou savanu a zvířata obývající přírodu. Evoluční psychologové tento jev vysvětlují tím, že jsme se v přírodě vyvinuli, jsme na ni tedy nejen adaptovaní, ale také s ní úzce spjatí. Naši předkové

⁶⁹ Srov. RYNDA, I. *Globální a regionální problematika vztahu člověka k jeho životnímu prostředí* [online].

vyhledávali vodní plochy, které jim nabízely vše, co k životu potřebovali⁷⁰, a tak si v jejich blízkosti stavěli i svá obydlí. Dnes jsou lidé ovlivňováni svým strachem z nevyzpytatelné moci přírody. Domy mají raději dále od vodních toků, kvůli hrozbě povodní, dále od vzrostlých stromů z obavy před jejich pádem a podobně. vzdalují se přírodě fyzicky, a tak si jí chtějí přiblížit alespoň výzdobou domovů nebo při pobytu na dovolené. Každý rizikový faktor tak kazí naše zalíbení v přírodě.⁷¹

Pozitivní vliv přírody a přírodních prostředí na psychické a fyzické zdraví lidí potvrzuje mnoho vědeckých výzkumů. Několik z nich, které úzce souvisejí s tématem naší práce, zmiňujeme v kapitole 2.3. Příroda je pro nás zdrojem nových sil, často v ní relaxujeme, odpočíváme a hledáme náměty k další činnosti. Tohle však neplatí pro každého člověka. Především americké výzkumy dokládají, že nemalé procento lidí pociťuje v přírodě úzkost a strach. Pobyt v přírodě v nich vyvolává negativní pocity, mnohého se v ní štítí a bojí. Obavy z přírody mohou pramenit z osobního traumatizujícího zážitku s ní. Vědci však zjistili, že ve většině případů se jedná o lidi, kteří mají minimum osobních zkušeností s přírodou. Tento strach je pak vyvolán prohlížením obrázků v knihách, sledováním scén v hororových filmech a televizních zprávách, které z přírodních katastrof vytvářejí největší senzací. Lidé jsou geneticky uzpůsobeni tak, aby se velmi rychle naučili strachu z potencionálních hrozeb. Strach se v nás vytvoří téměř okamžitě, ale jen těžko a velmi dlouho se ho pak zbavujeme.⁷²

Naproti tomuhle se objevila jedna podstatná hrozba, kterou však lidstvo ještě nezačalo patřičně vnímat. A tou je hrozba deprivace z nedostatku přírodních podnětů pro normální rozvoj člověka. Volnou přírodu dnes z velké části překrývá kultura. A byla to právě kultura, které se podařilo přírodu výrazným způsobem pozměnit. I přes to je příroda stále skrytým, dostatečně neprozkoumaným a především nedoceneným faktorem, který utváří lidské osobnosti. Šmajš⁷³ míní, že právě toto je vážným důvodem k přeměně našeho systému výchovy a celého školního vzdělávání tak, aby následně mohlo docházet k rozvíjení komplexního tvarového vnímání pozemského života a rozšiřování pobytu dětí v přírodě.

⁷⁰ Vodní plochy pro ně byly zdrojem pitné vody, očisty a potravy. Voda jim poskytovala ryby, ale přitahovala i volnou zvěř. V okolí vod rostla i bujná vegetace, z níž měli další zdroj potravy.

⁷¹ Srov. KOUČKÁ, P. *Psychologie dnes. Lásky ke krajině*. Portál, 2005, roč. 12, Vol. 11, s.11.

⁷² Srov. Tamtéž, s. 12-13.

⁷³ Srov. ŠMAJS, J. *Gymnasion. Země – domov i faktor utvářející člověka*. Agentura NP, 2007, Vol. 8, s. 13.

Filozofie definuje přírodu jako nejvyspělejší přirozený systém vůbec, jako nejvyšší hodnotu, jako jediný domov života, člověka a lidské kultury.⁷⁴ Je tedy třeba si našeho domova patřičně vážit a chránit ho, jiný nám dán nebude. Člověk je se Zemí stále pevně svázán a nemění na tom nic, ani nesčetné zpřetrhání různých svazků s ní. Vyspělá věda a technika dnes pomáhá člověku měnit přírodu k jeho prospěchu. Lidstvo je však součástí přírody a mělo by se naučit využívat inteligence vědy k tomu, aby umělo s ní žít v harmonii a ne v neustálém boji proti ní.⁷⁵

⁷⁴ Srov. ŠMAJS, J. *Gymnasion. Země – domov i faktor utvářející člověka*. Agentura NP, 2007, Vol. 8, s. 14.

⁷⁵ Srov. ŠMAJS, J. *Evoluční ontologie kultury a problém podnikání*. s. 69-82.

4 Zvířata

Kapitolu týkající se zvířat jsme do práce zařadili záměrně a to ze dvou důvodů. První je poměrně silná a zajímavá podobnost světa zvířat a světa lidí, přičemž zvířata nejsou ovlivněna ekonomikou a mediálním světem a tak je na nich daleko více patrné splývání a soužití s přírodním prostředím. Slouží nám tedy v mnoha případech k demonstraci silných vazeb na přírodu. Pro získání povědomí o podobnosti zvířat a lidí jsme zvolili příklad z oblasti her, které by se mohly zdát jako záležitost ryze lidská či dokonce dětská.

Druhým důvodem pro uvedení zvířat zde, je jejich využití v metodické části (projekt).

4.1 Podobnost zvířat a lidí v jejich hrách

Roger Caillois vytvořil vlastní klasifikaci her na základě čtyř možných principů. Jedná se o soutěž, náhodu, chování „jako by“ a závrať, které nazval Agón, Alea, Mimikry a Ilinx. Na těchto klasifikacích lze dobře pozorovat podobnost her lidských a zvířecích.⁷⁶

U Agónu neboli soutěže jde o rivalitu zaměřenou téměř pokaždé jen na jednu vlastnost – rychlost, vytrvalost, obratnost, paměť, sílu či vynalézavost. V lidské společnosti tak můžeme pozorovat dva jednotlivce nebo družstva hrající proti sobě v boxu, hokeji, tenisu, atd. Patří sem, ale i hry kdy proti sobě stojí neurčitý počet soupeřů, jako jsou plavecké závody, dostihy, golf, aj. U zvířat nelze hovořit o soutěži s danými pravidly, v jejich oblíbených soubojích však spatřujeme zjevné a zcela respektované meze. Takové jsou hry mláďat, kdy dávají bedlivý pozor, aby si vzájemně neublížily. Svou sílu pak s oblibou poměřuje skot narážením hlav do sebe či koně vzpínající se na zadních nohou proti sobě. Až neuvěřitelné se mohou zdát hry malých divokých pávů. Callois o nich čerpá z knihy *Hry zvířat* Karla Groose. Uvádí, že si ke svým soubojům vybírají vždy podobné vyvýšené a z části podmáčené místo. Zde se pak každý den ve vymezeném prostoru scházejí samci, aby spolu zápasili. Nikdy

⁷⁶ Srov. CALLOIS, R. *Hry a lidé*. s. 33.

nedochází k pronásledování mimo vyhraněný prostor, proto lze jasně hovořit o Agónu. Lidé si k této hře ještě přidávají pravidla.⁷⁷

Alea je v překladu hra v kostky, jde zde tedy o náhodu a hazard. Kromě klasických kostek můžeme zmínit ruletu, loterii, panna a orel, aj. Hazardní hry jsou výlučnou záležitostí lidí, zvířata nemají potřebu riskovat kvůli majetku. A jelikož ani dítě není ekonomicky závislé na vlastních financích, nenalézá v hazardních hrách ten půvab co dospělý člověk. Dítě je zde srovnatelné se zvířetem, pro oba je hra jednáním.⁷⁸

Pojem Mimikry v angličtině označuje mimetismus neboli nápodobu u hmyzu. Svět hmyzu se zdá být tomu lidskému nepředstavitelně vzdálen, a přesto v něm nalezneme mnohé podobnosti. Callois například srovnává kresby na motýlích křídlech s dějinami malířství a kasty mravenců s třídním bojem. Nápadná podobnost se skýtá v zakuklení, maskách a převlecích. U hmyzu i u lidí jde vždy o změnu vzhledu nositele „masky“. Rozdílná je pouze jejich forma, u hmyzu je převlek vždy součástí těla, kdežto člověk si musí dopomáhat rekvizitami či chirurgickými zákroky.⁷⁹

S jistotou sem tedy můžeme zařadit divadelní představení a jiné dramatické interpretace. Nemusí však vždy jít o složité inscenace, stačí pozorovat děti, jak si s roztaženýma rukama hrají na letadlo nebo mašinku. Nejčastěji se nápodoba objevuje při hrách dětí na dospělé (na maminku, kuchařku, vojáka, traktoristu, aj.).⁸⁰

Hry kategorie Ilinx se pokoušejí o vyvolání závratě, potlačení stability a tím vyvolání slasti. Nejprostší hrou této kategorie může být dětská „čamrda“, kdy se dítě točí na patě kolem své osy, co nejrychleji umí. Podobně si pak psi honí ocas, dokud neupadnou. Lidé si úmyslně vyvolávají pocity závratě různými způsoby. Mohou jen křičet ze všech sil, jezdit na tobogánu, běžet rychle ze stráně dolů, skákat padákem a mnoho jiného. Ani zvířata zde nejsou pozadu. Například se jich bez příčiny zmocní panika a začnou zběsile utíkat až do úplného vyčerpání. Giboni se nechávají vystřelovat pružnými větvemi několik metrů do vzduchu a pak volně padají na jinou větev. Nejvýraznější zvířecí hra působící závrať je bezpochyby vidět u ptáků, kdy se střemhlav řítí z velké výšky k zemi a roztáhnou křídla až pár metrů nad ní.⁸¹

⁷⁷ Srov. CALLOIS, R. *Hry a lidé*. s. 35-37.

⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 37-39.

⁷⁹ Srov. Tamtéž, s. 40-42.

⁸⁰ Srov. Tamtéž.

⁸¹ Srov. Tamtéž, s. 44-47.

Kromě nevinných dětských her sem řadíme i tanec, extrémní rychlost (lyžaři, motocyklisté, aj.) a mechanické atrakce v zábavných parcích.⁸²

Na člověka je zde pohlíženo jako na součást přírody. Není na ní pouze závislý jako na zdroji obživy a prostoru k žití, ale vychází z ní a je v mnoha ohledech podobný její živočišné složce.

Na světě zvířat lze pozorovat důležitost zapojování her po celý život – nejen v dětství. Ani lidé by neměli hru v dospělosti vytěšňovat ze svých životů. Hra aktivizuje myšlení, učí nás dodržování nastolených pravidel (v životě uplatnitelné na dodržování zákonů, aj.), být kreativními a spolupracovat ve skupinách.

Hra je jednoduchým a zároveň velmi účinným aktivizačním prostředkem a neměla by tak scházet v animační činnosti.

⁸² Srov. CALLOIS, R. *Hry a lidé*. s. 44-47.

4.2 Jak zvířata prospívají životu člověka

Zvířata na člověka působí hned v několika oblastech. První z nich a pro člověka velmi důležitá je oblast psychologická. Zvíře působí jako bazální figurka, která nás uklidňuje a připomíná tak situace psychologického poradenství. U osamělých osob, dětí a seniorů působí kladně v sociální oblasti. Znatelný přínos zaznamenáváme i po stránce fyzické. Od uklidňování srdečního rytmu, přes zvýšení hladiny serotoninu v krvi až po zvýšení fyzické kondice procházkami se psem či při jízdě na koni.⁸³

KONKRÉTNÍ ÚČINKY ZVÍŘETE NA ČLOVĚKA		
PSYCHOLOGICKÉ	SOCIÁLNÍ	FYZICKÉ
Emoční podpora	Lekce o respektování a péči o jiného živého tvora	Prevence a rozptýlení stresu
Přenos koncentrace pryč od vlastních problémů	Uklidňující a socializační efekt	Snížení krevního tlaku
Tendence jednat se zvířaty pomalu a klidně, což uklidňuje i člověka samotného	Učení zodpovědnosti vedoucí k sebeúctě a zlepšení sociálních dovedností	Pravidelný pohyb
Znaky podobné situaci poradenství: opravdovost, upřímnost, empatie, nesoudící přístup – zvíře nepřerušuje, má pozitivní respekt k člověku, lze ho i objímat a hladit	Učení laskavosti, empatii a klidu	Zvýšení hladiny serotoninu v krvi (látka používaná při léčbě deprese)
	Přijímání chyb ostatních lidí i svých vlastních	
	Zvíře dává možnost vyslechnutí bez nebezpečí zrady	
	Pomoc v sociálních interakcích	

Tab. 1. Konkrétní účinky zvířete na člověka⁸⁴

⁸³ Srov. KADLECOVÁ, E. *Zvířata a lidé: psychologické, sociální a fyzické působení zvířete na člověka*, sborník příspěvků z odborné konference, s. 17-20.

⁸⁴ Srov. KADLECOVÁ, E. *Zvířata a lidé: psychologické, sociální a fyzické působení zvířete na člověka*, sborník příspěvků z odborné konference, s. 17-20.

5 Přírodní terapie

Nejen člověk působí jako animátor, je jím i prostředí, ve kterém žijeme. Pro dokreslení kontextu naší práce uvádíme vedle zooterapie i další animační činitel a tím je ekoterapie.

5.1 Ekoterapie

„Porozumění sobě samotnému je vždy porozuměním světu.“

(Martin Jordan)

Řada výzkumů prokázala, že lidé se cítí lépe v městských částech, kde se nachází parky se zelení. Chtěli by na takových místech bydlet a pracovat. Toto zjištění lze aplikovat i obecně, lidé více inklinují k pohledům na přírodní scenérie, které je uklidňují. Naproti tomu stojí městský hluk, prach, výfukové zplodiny a to vše lze zařadit mezi stresové faktory. I přes mnohokrát dokázaný terapeutický potenciál přírody, je tento prostředek odborníky stále dosti opomíjen. Můžeme jen spekulovat o důvodech, které k tomuto faktu vedou.⁸⁵

5.1.1 Pojem ekoterapie

Již domorodé kultury spatřovaly vnitřní spojení emocí a psychiky se zemí, ve které existovaly. Principy ekoterapie můžeme pozorovat již v institucích, vznikajících v dřívějších dobách, které se staraly o mentální zdraví pobyty v příjemném prostředí zahrad a parků.⁸⁶

Úvodní citát je vysvětlením následujícího pojednání o ekoterapii. Ta využívá celou řadu technik, pomocí kterých by měl člověk dojít k propojení s přírodou okolního světa a nakonec i s přírodou v sobě samém. Techniky ekoterapie tedy usilují o propojení vnějšího a vnitřního světa. Člověk se za pomoci učení péče o přírodu naučí pečovat sám o sebe.⁸⁷

⁸⁵ Srov. KOUCKÁ, P. *Zelená terapie*. [online].

⁸⁶ Srov. DOUBKOVÁ, J. *Vztah člověka k přírodě v souvislosti s mírou smysluplnosti a spokojenosti se životem*. s. 44-45.

⁸⁷ Srov. KULHAVÝ, V. *Ekoterapie – léčba přírodou (?)*. s. 30-34.

Ekoterapie spojuje myšlenky ekopsychologie a psychoterapie a zároveň využívá léčebných účinků přírody. Přírodní prostředí pak dává člověku prostor pro reflexi, sebeuvědomění a navázání lepších vztahů s okolím.⁸⁸

5.1.2 Ekoterapie v praxi

Příkladem ekoterapie může být procházka skupiny nebo jednotlivce lesem za doprovodu terapeuta. Během chůze přírodou si skupina povídá, medituje nebo si vytváří vlastní rituály, napomáhající léčebnému procesu a seberozvoji. Další možností je pobyt v přírodě o samotě nebo několikadenní skupinové putování s nocováním přímo v přírodě.

Martin Jordan uvádí podstatu ekoterapie ve čtyřech bodech:

1. Povědomí o kráse a spiritualitě přírody
2. Pobyt v přírodním prostředí a aktivity tvořené pod širým nebem
3. Pěstitelství a péče o životní prostředí
4. Vypořádání se s úzkostmi vyrůstajícími nad otázkami životního prostředí (globální oteplování, aj.)⁸⁹

Vše, co Jordan popisuje, je v ekoterapii využíváno jako léčebný prostředek. Z pohledu animace jsou výše zmíněná specifika vnímána i jako výchovný a formační prostředek. V každém z těchto bodů lze nalézt aktivizační a povzbuzující moment, který náš život pozvedne či posune dál.

⁸⁸ Srov. Srov. KULHAVÝ, V. *Ekoterapie – léčba přírodou (?)*. s. 30-34.

⁸⁹ Srov. ROE, J. *Ecotherapy – a talk to Sussex Counselling by Martin Jordan* [online].

6 Výchovné a rekreační činnosti v přírodě

„Dávejme mládeži pravou radost a nebude se pachtit po pozlátku falešných radostí. Vychovatel se ovšem nemůže spokojit s radostí zábavnou. Musí zjednávat svým svěřencům radost takovou, která mobilizuje mravní síly k vyšším metám, radost opravdu životadárnou. Proto vede své svěřence k pramenům pravých radostí. Vydatné prameny radosti v sobě ukrývá ušlechtilý sport, skauting, turistika, letní tábory, pobyt v Boží přírodě.“

(František Kardinál Tomášek)

6.1 Animační činnosti v přírodě

Bible hovoří o stvoření člověka Bohem ze samotného prachu země, o vytvoření krás přírody a to nejen k obživě lidí, ale i k dostání poznání a vědění.⁹⁰

Příroda nám během života staví do cesty spousty překážek a výzev, a pokud se s nimi dokážeme vypořádat, získáme obrovský dar osobnostního růstu. Přírodní prostředí společně s výzvou byly již od pradávna využívány k práci právě na osobnostním růstu a celkovém zocelení člověka.⁹¹

Jedním z nesmírně důležitých aspektů dobré animační činnosti je příroda a její vyhrocená tvář a tím druhým v pořadí je jistě skupina se svým dynamickým vývojem. Skupinová dynamika je velmi důležitou součástí animační práce, při které dochází ke změnám ve skupině pod vlivem prostředí a vzájemného působení jednotlivých členů skupiny. V případech, kdy skupina putuje zimní krajinou, vykonává sporty v přírodě či se věnuje zážitkovým hrám, dochází často k nástupu vyhrocených situací. A právě tento okamžik je důležitý pro sebeuvědomění, práci na svém egu, svých nedostatcích nebo naopak vyzdvižení kladných vlastností. Lidé, při aktivitách v přírodě, často nestíhají nastartovat své naučené chování a projevují se právě takoví, jací jsou ve skutečnosti uvnitř. Projeví se to, co se člověk pokouší ukrývat anebo o tom mnohdy ani sám neví. Skupina pak za pomoci svého vedoucího může společnými silami pracovat s vlastní identitou, čímž je usnadněn proces seberealizace.⁹²

⁹⁰ Srov. Bible – První kniha Mojžíšova (*Genesis*), kapitola 2., verše 7-9, Kralický překlad.

⁹¹ Srov. KIRCHNER, J; HNÍZDIL, J; LOUKA, O. *Kondiční hry a cvičení v přírodě*. s. 8.

⁹² Srov. Tamtéž, s. 13.

Právě tak, jak kdysi mínil Komenský – že je třeba vzdělávat ducha, jazyk, srdce i ruku, dnes činí zážitkové kurzy. Tyto kurzy, uskutečňované např. Prázdninovou školou Lipnice, usilují o celostní rozvoj osobnosti. Podle vzoru Komenského tak maximálně využívají učení zážitkem a hrou, které by vždy mělo být spojeno s přírodou a připravovat tak člověka na skutečný život.⁹³

V českých zemích byla velmi brzo objevena široká souvislost mezi přírodou, sportováním a výchovou. To můžeme pozorovat u různých spolků, organizací a hnutí jako je Sokol (1862), Junák, Pionýr, ale i u trampingu, který naplňoval touhu mladých lidí po svobodě a přírodě. Právě činností výše zmiňovaných dochází k rozvoji romantického vztahu mládeže k přírodě. Jejich filozofie je postavena na třech základních pilířích: ovlivňování sebe sama a také vztahů k ostatním lidem; nezávislé přijímání rozhodnutí; schopnost sebekontroly.⁹⁴

Podle Czikszenmihalyiho spočívá šťastný život v tom, jak naše mysl interpretuje a filtruje prožitky z každého dne. Jeho teorie flow – plynutí spočívá v ovládnutí prožitků a ovlivňování jejich kvalit. Lidé dnes spatřují své štěstí v materiálních statcích, a tak se za nimi i neustále honí a neuvědomují si, že jim život proplouvá mezi prsty. Plánují, jak budou žít místo toho, aby žili. Lidé přestávají pomalu věřit na přírodní síly a šťastný život a s tím nebo spíše proti tomu nyní animační činnosti pracují.⁹⁵

6.2 Možnosti využití přírody ve volném čase

Pro lepší přehled a pochopení, obsáhlosti a rozmanitosti možných aktivit a činností v přírodě v době našeho volného času, uvádíme výčet koncepcí, tak jak je sepsal Neuman.

- Rekreace v přírodě (Outdoor Recreation): jedná se o jakoukoliv aktivitu využívající k rekreaci především přírodní zdroje. Můžeme sem zařadit práci na zahrádce, rybaření, ale i jízdu autem v přírodním terénu. Tyto rekreační aktivity provádíme ve svém volném čase za účelem odpočinku, podpoře našich zájmů, zábavě či rozvoji dovedností a znalostí.

⁹³ Srov. FRANC, D; ZOUNKOVÁ, D; MARTIN, A. *Učení zážitkem a hrou*. s. 12.

⁹⁴ Srov. Tamtéž, s. 13.

⁹⁵ Srov. NEUMAN, J. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. s. 23.

- Aktivity v přírodě (Outdoor Activities): v české terminologii se toto pojmenování objevilo nedávno a vystihuje veškeré pohybové aktivity, využívající přírodní prostředí (v zásadě ho má co nejméně narušovat). Tyto aktivity lze využívat k učení i jako prostředky osobnostního rozvoje.
- Sporty v přírodě (Outdoor Sports): tato oblast se zaměřuje na rozvíjení pohybových dovedností a výkonnostní růst. Přírodu lze v tomto případě nazývat velkou tělocvičnou.
- Sportovní turismus (Sport Tourism): s částečně zasahuje do rekreace v přírodě a z části do sportů v přírodě, ale přesto je to samostatná oblast aktivit prováděných v přírodě. Zahrnuje pasivní i aktivní účast na sportu. Patří sem tedy cestování za lyžováním, horolezectvím, cykloturistikou, ale také cesta na sportovní akce (závody, zápasy, soutěže).
- Učení se v přírodě (Outdoor Learning): s touto oblastí se setkáváme v terapii, v práci malých skupin, ale také při získávání nových znalostí a dovedností týkajících se aktivit v přírodě. Zaměřuje se na učení o vztahu přírody a společnosti, ale i na učení o přírodě jako takové a společnosti samotné. Důležitost spatřuje v hodnotách, pocitech, vztazích, dovednostech, osobnostním rozvoji a chování jednotlivců i skupin.
- Výchova v přírodě (Outdoor Education): jedná se o mezinárodně uznávaný výchovný styl, využívající přírodního prostředí a aktivit v něm k ovlivňování a rozvoji osobnosti. Učí životu v přírodě, získávání lepších informací o ní a vytváření kladných vztahů člověka s přírodním prostředím. Ke své činnosti využívá prvky environmentální výchovy a dynamických procesů, probíhajících uvnitř malých skupin během řešení problémových situací.
- Výchova dobrodružstvím (Adventure education): opět je zde využito dynamických procesů ve skupině při řešení dobrodružných a zároveň problémových situací, což vede u jednotlivců k překonávání výzev skupiny. V tomto případě nemusí být využíváno pouze přírodní prostředí, lze jej nahradit umělým dobrodružným prostředím.
- Terapie dobrodružstvím (Adventure therapy): jde o poměrně nový a ve své terminologii ještě neustálený obor, který klade důraz na udržování zdraví za pomoci dobrodružství.
- Výchova výzvou (Challenge education): koncepce usilující o zdůraznění výzvového charakteru aktivit konaných v přírodě, ale i jiných činnostech rozvíjejících lidské schopnosti a dovednosti. Svou výzvu se snaží aplikovat na všechny populační skupiny (včetně osob se zdravotním postižením).

- Ekologická výchova (Environmental education): v obecném měřítku se jedná o vztah člověka a životního prostředí Země. V osobním pojetí pak řeší zájem o poznávání a ochranu tohoto prostředí. Jako prostředek využívá ekologických her.
- Výchova zkušeností a zážitkem (Experiential education): jako protipól teoretickým koncepcím využívá prostředí bohatého na prožitky společně s netradičními metodami. Po vzoru Komenského, Deweye a Hahna preferuje vlastní zkušenosti a zážitky.⁹⁶

⁹⁶ Srov. NEUMAN, J. Současné problémy v oblasti zvané „outdoor“. s. 7-8.

VÝČET REKREAČNÍCH A TĚLOVÝCHOVNÝCH AKTIVIT VYKONÁVANÝCH V PŘÍRODĚ		
SPORTY V PŘÍRODĚ	TURISTIKA	REKREACE (POBYT) V PŘÍRODĚ
Horolezectví	Vysokohorská pěší	Rekreační provádění sportů v přírodě
Orientační běh	Běh	Táboření
Lehká atletika	Chůze	Průzkumnictví
Speleoalpinismus	Krasová	Poznávání a pozorování přírody
Běh na lyžích	Lyžařská	Cvičení v přírodě
Sjezdové lyžování	Cykloturistika	Hry v přírodě
Skialpinismus	Vodní	Kulturní a umělecké programy
Silniční cyklistika	Mototuristika	Procházky
MTB – horská kola	Turistika na koních	Houbaření
Cyklokros	Turistika na plachetnicích	Rybaření
Rychlostní kanoistika	Putování	Myslivost
Vodní slalom a sjezd	Trekking	Sběr plodin
Veslování	Viking	Iniciativní hry
Motocyklový sport	Rambling	Práce na zahradě
Automobilový sport	Backpacking	
Vodní motorismus		
jachting		
Surfing		
Windsurfing		
Jezdectví		
Skiboby		
Sáně a boby		
Bruslení		
Plavání		
Potápění		
Bezmotorové létání		
Golf		
Lukostřelba		

Tab. 2. Výčet rekreačních a tělovýchovných aktivit vykonávaných v přírodě⁹⁷

⁹⁷ NEUMAN, J. et. al. *Turistika a sporty v přírodě*. s. 13.

6.3 Organizace využívající přírodu k práci s člověkem

Tato kapitola uvádí pohled na organizace pracující s dětmi, mládeží, ale i dospělými lidmi na jejich osobnostním rozvoji, vztahu ke společnosti, prostředí a objevení smyslu a náplně jejich života. Popisujeme je zde pouze z pohledu využití přírody v jejich činnosti, neuvádíme tedy veškeré podstatné informace o jejich působení.

6.3.1 Junák – svaz skautů a skautek ČR

Skauting si dává za úkol působit na své členy, a to jak na děti, tak i dospělé, a tím je vést k tělesné, mravní a duchovní zdatnosti. Chce je tak připravit pro plnění povinností vůči svému okolí, společnosti i vlasti. Důležitým prostředkem skautingu, již od dob jeho vzniku, je předně turistika a činnosti konané v přírodě.⁹⁸

Pobyt a činnost v přírodě, její poznávání a ochrana⁹⁹ jsou součástí skautské výchovné metody. Tato organizace se považuje za součást přírody a nedokáže si představit vynechání přírody ze své činnosti. Při výchově odpovědných občanů pracuje skauting s přírodou hned dvojnásobným způsobem. V první řadě je pro něj velkou pomocnicí v otázce osobnostního rozvoje jedince. Členům Junáka poskytuje nekonečný prostor k realizaci her a jiných činností. Je důležitým místem podpory tělesného, duševního i duchovního zdraví člověka. Přírodu tak vnímají jako podpůrný aspekt v hledání svého místa v životě. Ve druhém případě klade důraz na ochranu přírody a péči o ni. Pěstuje v lidech dobrý vztah k přírodě. Chce, aby se k ní uměli chovat a neohrožovali ji.¹⁰⁰

Skauting vnímá a uznává hodnoty přírody, vede tak i své členy stejnou cestou úcty, pokory a respektu k ní. Učí je respektu k živým organismům a to ať jde o savce, rostliny či hmyz. Usiluje o uznání práva na život přírody jako celku, ale i jejích částí. Skautský respekt k přírodě je znát i během táboření, kdy je celý tábor začleňován do rázu krajiny a udržuje se v něm neustálý pořádek. Členové svazu nejsou lhostejní k přírodě, starají se o domácí zvířata, pěstují pokojové rostliny a pracují na zahradě.¹⁰¹

⁹⁸ Srov. PÁVKOVÁ, J. et. al. Pedagogika volného času. s. 143.

⁹⁹ Stanovy Junáka. Hlava třetí, Skautská výchovná metoda.

¹⁰⁰ Srov. KLÁPŠTĚ, P. ed. al. Příroda kolem nás. s.7.

¹⁰¹ Srov. KLÁPŠTĚ, P. ed. al. Příroda kolem nás. s.42-43.

6.3.2 Pionýr

Mezi ideály Pionýra patří mimo jiné ochrana přírody a života na Zemi. Pionýr přináší svým členům možnost objevovat krásy a tajemství přírody. Chce, aby si lidé uvědomovali, že v čisté krajině je ukryté cenné bohatství, které je třeba ochraňovat a podporovat. Během pionýrských výprav do přírody se děti učí ji nejen poznávat, ale i ji ochraňovat a nenarušovat svým chováním. Pionýr zastává názor, že člověk může přírodě pomoci, až poté co ji pozná a pochopí. Pionýrské oddíly se tak při svých činnostech často hlouběji věnují přírodovědě. Pravidelně pak čistí lesy a vodní toky od lidských odpadů.¹⁰²

6.3.3 Prázdninová škola Lipnice (PŠL)

V aktivitách PŠL spatřujeme myšlenku japonského architekta Kenza Tance, která míní, že příroda by neměla být oživena jako prostředí pro lidskou rekreaci, ale jako místo pro lidskou tvořivost. Hlavními prostředky této organizace jsou vedle her i činnosti v přírodě (táboření, poznávání přírody, turistika), které byly využívány již v jejím počátečním vývoji a řada přírodních sportů (kolo, kanoistika, softbal, lukostřelba, plavání, horolezectví, aj.).¹⁰³

Instruktorský slabikář hovoří o přírodě jako o našem pradávném domovu. A pojem domov dále vysvětluje jako místo, kde jsme prožili dětství, učili se chodit a mluvit, kde se vždy budeme cítit bezpečně. Domov je místem našeho štěstí. Právě z těchto důvodů se stal pobyt v přírodě samozřejmou součástí lipnické pedagogiky.¹⁰⁴

¹⁰² Srov. PIONÝR. *Ideály Pionýra – Příroda*. [online].

¹⁰³ Srov. HANUŠ, R.; CHYTILOVÁ, L. *Zážitkově pedagogické učení*. s.14-17.

¹⁰⁴ Srov. HOLEC, O. a kol. *Instruktorský slabikář*. s.15.

6.3.4 Outward Bound

Outward Bound je pedagogickou filozofií stojící na dvou základních východiscích. Předně zastává názor, že člověk je ve své podstatě vždy schopen dosáhnout vyšších cílů, než se sám domnívá. Důraz klade na týmovou spolupráci a vzájemnou pomoc. Tyto principy pak uplatňuje při práci s intenzivním zážitkem. Za pomoci zážitku překonávají účastníci kurzů Outward Bound různé překážky včetně překonání sebe sama. Kontakt s přírodním prostředím pak pomáhá lidem, především mládeži, opustit prostor bezpečí a stereotypu rodinného kruhu a vydat se objevovat vlastní možnosti.¹⁰⁵

6.3.5 Woodcraft – Liga lesní moudrosti

Liga lesní moudrosti se v podstatě řídí výrokiem Immanuela Kanta, který řekl „dvě věci mě plní úžasem – hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně“. Zákon lesní moudrosti se zaměřuje na obecné lidské hodnoty a to s důrazem na specifičnost přírody a přirozenosti. Mravnost je zde podávána vztahem k přírodě a lidstvu.¹⁰⁶

Snahou lesní moudrosti je nejen přivést člověka k přírodě, ale i naučit ho se v ní pohybovat a plně si jí užívat.¹⁰⁷ Sama svůj program charakterizuje jako výchovu člověka s modrou oblohou v pozadí.¹⁰⁸

Liga lesní moudrosti usiluje o rekreaci v přírodě, na rozdíl od jiným podobně založených organizací neřeší životní povolání člověka, ale jeho zaměstnávání ve volném čase. Nabízí lidem volný prostor k realizaci veškerých svých fantazií. V něm pak mohou uplatnit veškeré své schopnosti, od podnikavosti až po zručnost. Cíl liga spatřuje v zapomenutí na strasti lidské práce a to především za pomoci radosti z krás přírody.¹⁰⁹

Výše uvedené organizace si pro svou práci nevybraly přírodní prostředí náhodně, ale zcela vědomě a plánovitě. Příroda skýtá mnoho vzájemně propojených rozměrů výchovy. Je zajímavou kulisou k praktickým činnostem, „tělocvičnou“ pro soutěže a cvičení, estetickým prvkem našeho života, učební pomůckou, prostředkem poznání,

¹⁰⁵ Srov. Tamtéž, s. 145.

¹⁰⁶ Srov. SETON, E. T. přel. ZAPLETAL, M. Kniha lesní moudrosti. s. 55.

¹⁰⁷ Srov. Tamtéž., s. 143.

¹⁰⁸ Srov. Tamtéž, s. 149.

¹⁰⁹ Srov. Tamtéž, s. 149-150.

inspirací k vlastnímu přemýšlení a tvorbě prožitků.¹¹⁰ Můžeme ji tedy vnímat jako „pouhou“ kulisu dění nebo vnitřní inspiraci pro jedince i celé společenství.

Komenský kladl důraz na názornost a zapojování veškerých lidských smyslů v době poznávání a učení. Chceme-li v době aktivizačního působení na člověka zapojit co nejvíce jeho smyslů, je právě příroda velmi vhodným prostředím pro naši práci. Během zdánlivě obyčejné a bezvýznamné hry v přírodě na nás působí množství rozličných zvuků, vůní, zrakových vjemů, ale i déšť, vítr, sluneční zář, a pokud se zrovna nacházíme v blízkosti jabloně nebo borůvčí, zapojíme i chuť. Čím více smyslů je do činnosti zapojeno, tím intenzivnější a hlubší je náš prožitek, s kterým můžeme dále pracovat.

Člověk je součástí přírody, podrobuje se jejím zákonům a měl by se inspirovat přírodními pochody a pořádkem v ní.

¹¹⁰ Srov. HOLEC, O. a kol. *Instruktorský slabikář*. s. 15.

Závěr

V. E. Frankl uvádí, že odpovědnost je neodlučitelně spojena se svobodou. Smyslem animace je vést především mladé lidi právě k vnitřní svobodě, ale také k tvořivosti, radosti a lásce k životu a lidem.

Mladí lidé se v dnešním přesyceném světě mnohdy ztrácejí a nedokáží sami najít tu správnou cestu pro svůj život, vnitřně umírají, nejsou schopni využívat svůj potenciál. Animovat znamená především milovat život, vkládat do své činnosti duši, hledat stále nová a lepší řešení. Ten kdo animuje, oživuje duši, povzbuzuje k činnosti.¹¹¹ Animace se snaží skrze zkušenost přivést mladého člověka k tomu, aby sám přišel na to, co má v životě dělat, jak se chovat a jaké názory přijmout za své. Člověk se nikdy vnitřně nenadchne pro to, co pasivně přijal v podobě příkazu či poučky.¹¹²

S vývojem lidské populace rostou i její nároky. V dávných dobách si člověk vystačil s tím, co mu příroda poskytovala a byl na ní daleko více závislý. Dokázal ji však také daleko lépe pozorovat a ctil její energii a proměny. Doslova byla pro člověka posvátnou a nedotknutelnou. V dnešním světě vědy, techniky a průmyslu si člověk přírodu razantně mění k obrazu svému a především ke svému užitku. Pod vlivem peněz a politiky neustále zvyšujeme své nároky na život, což by bylo v pořádku, kdybychom využívali jen to, co skutečně potřebujeme a nezahlcovali se zbytečnostmi. Na místo kvantity by člověk měl myslet na kvalitu a to především kvalitu svého života.¹¹³

Naše práce měla za úkol ukázat možnosti, jak v člověku probudit zájem o sebe, svůj život a to co k němu patří, tedy i o přírodu. Příroda dává člověku velký prostor k jeho rozvoji, k přemýšlení a práci na sobě samém, ale i na komunikaci s okolím.

Animační činnosti ve spojení s přírodou a jejími aspekty dávají člověku a zvláště mládeži obrovskou možnost k objevení sebe a naplnění života uváženou a hodnotnou činností. Věříme, že právě námi vytvořený projekt tohoto dokáže docílit. Jistě neosloví každé dítě či dospívajícího člověka, ale i získání některých z nich je obrovským úspěchem v oblasti práce s lidským potenciálem.

¹¹¹ Srov. HANÁKOVÁ, M. *Animace jako výchovná metoda*. s. 2-3. [online].

¹¹² Srov. časopis Naim: *Animační metody – čerpáno z cizí literatury*, ročník 1994, Vol. 1, s. 12.

¹¹³ Srov. ŠMAJS, J. *Evoluční ontologie kultury a problém podnikání*. s. 69 – 82.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné

- Bible – *První kniha Mojžíšova (Genesis)*, kapitola 2., verše 7-9, Kralický překlad.
- CALLOIS, R. *Hry a lidé*. Praha: Nakladatelství studia Ypsilon, 1998, s. 33. ISBN 80-902482-2-5.
- COURT DE LA, T. z nizozemštiny přel. BOUZKOVÁ, Š. *Klíč k naší společné budoucnosti: Co skrývá zpráva Brundtlandové?*. 1. vyd. Brno: MŽP, EkoCentrum, Hnutí Brontosaurus, 1992, s. 124-125. ISBN 80-85368-25-0.
- Časopis Naim: *Animační metody – čerpáno z cizí literatury*, ročník 1994, Vol.1, s. 12.
- ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. 1. vyd Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. S. 31-32. ISBN 978-80-247-1974-0.
- DOUBKOVÁ, J. *Vztah člověka k přírodě v souvislosti s mírou smysluplnosti a spokojenosti se životem*. Brno, 2012. s. 44-45. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Psychologický ústav. Vedoucí práce PhDr. Alena Slezáčková.
- DUDOVÁ, A.; KAPLÁNEK, M.; MACKŮ, R. *Mnohotvarý fenomén animace*. In *Pedagogická orientace*, 2011, Vol. 3, s. 1.
- FRANC, D; ZOUNKOVÁ, D; MARTIN, A. *Učení zážitkem a hrou*. Brno: Computer, a.s., 2007, ISBN 978-80-251-1701-9.
- FRANĚK, M. *Environmentální psychologie*. Horní Maršov: Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER, 2007, Vol. 5, s. 11. ISSN 1801-1381.
- FRANĚK, M. *Změny postojů ve vztahu k přírodě ve vyspělých zemích*. Praha: EKO - ekologie a společnost, 2003, Vol. 14, s. 3. ISSN 1210-4728.
- HANUŠ, R.; CHYTILOVÁ, L. *Zážitkově pedagogické učení*. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009, s. 14-17. ISBN 978-80-247-2816-2.
- HESKOVÁ, M. *Vývoj vztahu člověka a přírody*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012, s. 11-14. ISBN 978-80-87472-29-3.

- HOLEC, O. a kol.: Instruktorový slabikář. Brno: Prázdninová škola Lipnice, 1994, s. 15. ISSN 1210- 5805.
- KADLECOVÁ, E. *Zvířata a lidé: psychologické, sociální a fyzické působení zvířete na člověka*. (Zvířata v životě lidí 2012, sborník příspěvků z odborné konference) Třeboň: Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, o. s., 2012, s. 17-20.
- KAPLÁNEK, M. *Animace*. Praha: Portál, 2013, s. 76. ISBN 978-80-262-0565-4.
- KAPUCIÁNOVÁ, M. *Lesní mateřské školy*. Praha, 2010. s. 18. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Katedra biologie a environmentálních studií. Vedoucí práce PhDr. Kateřina Jančaříková.
- Katecheze Mons. Renata Boccarda, z roku 1996, na Mezinárodním setkání animátorů v Rychnově nad Kněžnou.
- KELLER, J. *Přemýšlení s Josefem Vavruškou*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1995, s. 14-20, 71-77. ISBN 80-901896-1-X.
- KIRCHNER, J; HNÍZDIL, J; LOUKA, O. *Kondiční hry a cvičení v přírodě*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, s. 8. ISBN 80-247-0995-3.
- KLÁPŠTĚ, P. ed. al. *Příroda kolem nás*. 1. vyd. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2008, s. 7. ISSN 1210-9827.
- KLVAČ, P. *Člověk a les*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 9. ISBN 80-210-4202-8.
- KOHÁK, E. *Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky*. Praha: SLON, 2000, s. 61. ISBN 80-85850-86-9.
- Kol. autorů. *Člověk + příroda = udržitelnost? Texty o proměně vztahů lidí k přírodě, environmentální výchově a udržitelnosti*. Praha: Zelený kruh, 2009, s. 1. ISBN 978-80-903968-5-2.
- KOUCKÁ, P. *Psychologie dnes. Lásky ke krajině*. Praha: Portál, 2005, roč. 12, Vol. 11.
- KRAJHANZL, J. *Exkurz do osobní charakteristiky vztahu k přírodě*. Praha: Zelený kruh, 2009, s. 2. ISBN 978-80-903968-5-2.
- KULHAVÝ, V. *Ekoterapie – léčba přírodou (?)*. Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2009, roč. 3, č. 1, s. 30-34. ISSN 1802-3983.
- MICHÁLEK, I. et al. *Obnova ekologické stability lesů*. Praha: Academia, 1992, s. 33-35. ISBN 80-85368-23-4.

- NEUMAN, J. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. 6. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 23. ISBN 978-80-7367-910-1.
- NEUMAN, J. et. al. *Turistika a sporty v přírodě*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 13. ISBN 80-7178-391-9.
- NEUMAN, J. Současné problémy v oblasti zvané „outdoor“. In *Outdoor 2011: Sborník příspěvků z konference učitelů vysokých škol, kateder tělesné výchovy a sportu pořádané v Brně 5.5. 2011*. Brno: Fakulta sportovních studií, Masarykova univerzita, Olomouc: Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého, 2011, s. 7-8.
- PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 143. ISBN 80-7178-711-6.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 17. ISBN 80-7178-772-8.
- SETON, E. T. přel. ZAPLETAL, M. *Knihy lesní moudrosti*. Praha: Olympia, 1970, 1991, s. 55. ISBN 80-7033-084-8.
- STREJČKOVÁ, E. *Děti aby byly a žily*. 1. vyd. Praha: MŽP, 2005. ISBN 80-7212-382-3.
- STREJČKOVÁ, E. *Z platonické lásky děti nebudou*. Praha: MŽP, 2008, Vol. 12, s. 23. ISSN 0862-9005.
- ŠMAJS, J. *Evoluční ontologie kultury a problém podnikání*. Brno: Doplněk, 2013, s. 69 –82. ISBN 978-80-7239-298-8.
- ŠMAJS, J. *Gymnasion. Země – domov i faktor utvářející člověka*. Staré Město: Agentura NP, 2007, Vol. 8, s. 13. ISSN 1214-603x.
- VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova Univerzita, 1992, s. 80. ISBN 80-210-0428-2.
- VOŠÁHLÍKOVÁ, T; KOZLOVÁ, D; Nadace Proměny. *Ekoškolky a lesní mateřské školky – praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012, s. 15-16. ISBN 978-80-7212-537-1.

Elektronické

- Asociace lesních MŠ. *Myšlenka lesních MŠ* [online]. Praha: Asociace lesních MŠ, [cit. 2014-10-1]. Dostupné na WWW: <[http://lesnims.cz/zakladni informace/myslenka-lesni-ms](http://lesnims.cz/zakladni_informace/myslenka-lesni-ms)>.
- Asociace lesních MŠ. *Sbírka na výzkum* [online]. Praha: Asociace lesních MŠ, [cit. 2014-1-14]. Dostupné na WWW: <<http://lesnims.cz/node/2298>>.
- Asociace lesních MŠ. *Výsledky pilotního výzkumu kořeny předškolní výchovy* [online]. Praha: Asociace lesních MŠ, 2012, [cit. 2014-1-6]. Dostupné na WWW: <http://permalot.org/files/u4/vysledky_vyzkumu_LMS_vs_MS_2011_na_web.pdf>.
- DULKOVÁ, I. *Dýchejte zhluboka* [online]. Měsíčník zdraví, 8/2004 [cit. 2014-1-19]. Dostupné na WWW: <<http://mesicnikzdravi.cz/200408/dychejte.htm>>.
- HANÁKOVÁ, M. *Animace jako výchovná metoda*. [online]. s. 2-3 [cit. 2009-05-05]. Dostupné na WWW: <http://tf.jcu.cz/katedry/kpd/pvc/studijni_materialy>.
- KOUCKÁ, P. *Zelená terapie*. [online]. Praha: Český portál ekopsychologie, 2005 [cit. 2014-1-3]. Dostupné na WWW: <<http://ekopsychologie.cz/vsechny-clanky/zelena-terapie/>>.
- KRAJHANZL, J. *Děti a příroda: prožívání a zkušenosti* [online]. Praha: Český portál ekopsychologie, 2007 [cit. 2014-1-2]. Dostupné na WWW: <<http://ekopsychologie.cz/files/42detivyzkum.pdf>>.
- KRAJHANZL, J. *Děti jsou venku méně, než potřebují ke zdravému vývoji* [online]. Praha: Český portál ekopsychologie, 2013 [cit. 2014-1-2]. Dostupné na WWW: <<http://ekopsychologie.cz/vsechny-clanky/deti-jsou-venku-mene/>>.
- KRAJHANZL, J. *Vztah k přírodě? Jenže co je „příroda“* [online]. Praha: Český portál ekopsychologie, 2008 [cit. 2014-1-6]. Dostupné na WWW: <<http://vztahkprirode.cz/view.php?cislocclanku=2008050008>>.
- LABUSOVÁ, E. *Učíme děti chodit ven – v každém věku a za každého počasí* [online]. Praha [cit. 2014-1-5]. Dostupné na WWW: <http://evalabusova.cz/clanky/ucime_deti.php>.

- PEKÁREK, M. *Příroda jako objekt právní ochrany* [online]. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta 2010 [cit. 2014-1-11]. Dostupné na WWW: <http://law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/sbornik/sbornik.pdf>.
- PIONÝR. *Ideály Pionýra – Příroda*. [online]. Praha: Pionýr, o. s., 2012 [cit. 2014-2-5]. Dostupné na WWW: <<http://dobrodruzstvi.info/ideals/priroda>>.
- RYNDA, I. *Globální a regionální problematika vztahu člověka k jeho životnímu prostředí* [online]. Praha: Strana Zelených, 1997 [cit. 2013-12-21]. Dostupné na WWW: <<http://rynda.zeleni.cz/2141/clanek/globalni-a-regionalni-problematika-vztahu-cloveka-k-jeho-zivotnimu-prostredi/>>.
- Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR [online]. Vsetín: Skaut, 2001 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na WWW: <http://skaut.cz/sites/default/files/stanovy_junaka.pdf>.
- ŠRÁM, R. *Usnesení Komise pro životní prostředí Akademie věd ČR* [online]. Praha: Envigogika, 2006 [2014-1-2]. Dostupné na WWW: <<http://czp.cuni.cz/envigogika/index.php/cz/recenze/11-recenzovane-clanky-reviewed-papers/41-usneseni-komise-pro-zivotni-prostedi-akademie-vd-r>>.
- ROE, J. *Ecotherapy – a talk to Sussex Counselling by Martin Jordan* [online]. Brighton: 2008 [cit. 2014-2-15]. Dostupné na WWW: <http://ecotherapy.org.uk/files/ecotherapy/home/report_on_ecotherapy_talk_final.doc>.
- VALKOUNOVÁ, T. *Role předškolního vzdělávání ve výchově k udržitelnému rozvoji* [online]. Praha: Český portál ekopsychologie, 2009 [2014-1-6]. Dostupné na WWW: <<http://www.ekopsychologie.cz/vsechny-clanky/role-predskolniho-vzdelavani/>>.

Seznam příloh

Příloha 1

- Projekt fotografování zvířat a přírody, který je z technických důvodů řazen do příloh této práce.

Příloha 2

- Graf porovnávací klíčové kompetence u dětí, které absolvovaly docházku do běžné mateřské školy a dětí vycházejících z lesních mateřských škol.

Příloha 3

- Výzkum volnočasových aktivit pomocí statistické metody, kdy byl respondentům předložen výčet volnočasových aktivit a oni je vyhodnotili pomocí frekvenční škály. Respondent o každé aktivitě vypověděl, s jakou frekvencí ji vykonává (od: každý den – 1; až po: nikdy – 5).

Graf zde uvádí četnosti jednotlivých frekvencí vybraných aktivit. Respondenti byli ve věku od 14 do 19 let. Celkový počet respondentů byl 772.

Příloha 4

- Autorská hra „Mezinárodní setkání“, vytvořená k předmětu Metodiky zájmových činností 2. Je ukázkou činnosti využívající přírody k naplnění animačních cílů.

Příloha 5

- Ukázky fotografií z přírody.

Příloha 2

1 Projekt - Fotografování zvířat a přírody

Animace je výchovnou metodou, která si klade za cíl aktivizovat člověka k hledání své vlastní cesty životem. Využívá k tomu metod neomezujících jeho svobodu a autonomii. Svou činnost směřuje převážně k dospívajícím lidem, kterým předkládá velké množství možností seberealizace.

Příroda je tím nejpřirozenějším animátorem, se kterým se můžeme setkat. Svou existencí, svými pochody, svým řádem a rozmanitostí ovlivňuje životy vše lidí na planetě Zemi. Příroda je prostorem poskytujícím silné a trvalé zážitky, ale také prostorem upevňujícím, posilujícím a obnovujícím lidské zdraví. Člověk je bio-psycho-sociální bytost a chceme-li na něj efektivně působit, musíme působit na všechny jeho složky najednou. Ideální způsob k výchovnému působení nabízí práce animační skupiny v přírodním prostředí. Animace poskytuje nenásilnou formu aktivizační činnosti, skupina pak zintenzivňuje prožitek a nastavuje zrcadlo našim skutečným vlastnostem a přírodní prostředí vše umocňuje rozmanitostí nabízených vjemů.

V roce 2000 byl volný čas mládeže v ČR již ze dvou třetin zaplněn aktivitami spojenými s médii. Podíl médií ve volném čase mládeže stále stoupá i přes dokázané příznivé účinky pobytu v přírodě. Aktivity v přírodě působí příznivě na psychický i sociální vývoj dětí a mládeže, mimo to má i silný preventivní význam v oblasti drogové závislosti a sociálních deviací. Mediální svět působí v mnoha ohledech na děti a mládež zcela opačným způsobem. Virtuální svět jim umožňuje zabíjet a ničit vše, co se jim v mysli namane. Představuje jim člověka v rovině obnovitelného bytí s množstvím dalších životů. Zprávy na internetu a v televizi s oblibou ukazují násilí, neštěstí a katastrofy a tím v dětech utvářejí pohled na svět převážně z jeho špatné stránky. Média nelze hromadně označovat za špatná a výchovně nevhodná, ale je třeba je dětem a mládeži předkládat minimálně ve stejné míře jako kontakt s přírodou. Je třeba jim dát možnost skutečných zážitků, osobních konfrontací s prostředím a následné vytvoření vlastních názorů na svět a život v něm.

Veškerý život na Zemi prochází vývojem a je ovlivňován pokroky v oblasti vědy a techniky. Faktem ale zůstává, že je stále závislý na přírodních zdrojích a jeho kvalita

je ovlivňována kvalitou přírodního prostředí. Lidé by neměli zapomínat na příznivý vliv přírody na své životy a vychovávat v tomto duchu i další generace. Přírodu je třeba maximálně využívat ku prospěchu lidského zdraví a seberealizace. Nesmíme přitom ale zaměňovat pojem využít s pojmem zneužít.

1.1 Propozice projektu

Projekt odráží fakta, která byla zjištěna v teoretické části. Jeho cílem je dát zjištěným teoretickým poznatkům jasný obrys v praxi. Snaží se mládeži dát prostor k přemýšlení o světě a tím nalezení cesty k vlastnímu nitru. Učí být kreativním a objektivním člověkem.

1.1.1 Zdůvodnění zaměření

V České republice a nejen v ní, schází ucelený pohled na výchovu a vzdělávání. Řada lidí z odborné i laické veřejnosti řeší tuto problematiku za pomoci humanitních věd, tedy biosociálně. Jiní se zaměřují přírodovědně. Tyto dva tábory mají svůj jazyk, svá specifika a nerozumějí jiným přístupům. Velmi zde chybí průnik humanitních a přírodovědných oblastí.¹¹⁴

Sak svým výzkumem dokazuje, že se stále navyšuje doba trávená dětmi v interiéru u elektronických médií a naopak se snižuje doba trávená v přírodě. Trend, který si nastavila dnešní společnost, se snaží děti neustále odvádět dál od přírodního prostředí. Kultura jako taková je tady pár let oproti milionům let existence přírody, nejde ji tedy jen tak vymanit z našich životů.¹¹⁵

Z předchozího textu vyplývá silný zájem dnešní mládeže a dětí o média a techniku, v protikladu pak upadající zájem o přírodní prostředí. Proto jsme se rozhodli pro projekt, který využije moderní techniky k objevování přírody a prohlubování vztahu s ní.

V teoretické části jsme se dozvěděli o příznivých účincích přírody na člověka. Působí jako prevence násilí a patologických jevů. Inspiruje nás k životu, pomáhá ho naplňovat kreativními a člověku prospěšnými činnostmi. Příroda a její činitelé disponují terapeutickými účinky.

¹¹⁴ Srov. STREJČKOVÁ, E. Z platonické lásky děti nebudou. 2008, Vol. 12, s. 23.

¹¹⁵ Srov. STREJČKOVÁ, E. Z platonické lásky děti nebudou. 2008, Vol. 12, s. 24.

Děti a mládež dnes raději než v přírodě, hledají zábavu v technice a médiích. Technika dnes doslova vládne světem, a proto jsme pro náš projekt zvolili právě technická zařízení (fotoaparát a počítač – pro zpracování fotografií).

Práce s fotoaparátem v dnešní době vyžaduje alespoň minimální technické znalosti. Pokud se fotografování chceme věnovat na vyšší úrovni, je třeba mít již hlubší technické znalosti.

1.1.2 Cíle projektu

Prioritním cílem projektu je, za pomoci pedagogického působení a prostřednictvím přírody probudit v mládeži odpovědnou a uváženou aktivitu, která by je provázela v jejich dalším životě. Naším zájmem je skrze techniku přivést mladé lidi zpět k přírodě. Ukázat jim, co všechno nám příroda nabízí a jak s tím mohou naložit. Chceme v nich probudit zájem o vlastní osobu, o život, který je tak rozmanitý a nabízí jim nepřeberné možnosti seberealizace a trávení volného času.

1.1.3 Doba trvání

Kurz bude probíhat v rámci činnosti Domu dětí a mládeže po dobu jednoho školního roku. Takto dlouhá doba je zvolena záměrně z důvodu složitosti stanoveného cíle a rozmanitosti struktury kurzu. Je třeba pracovat s mládeží dlouhodobě a vytvořit si s nimi přátelský a důvěrný vztah. Příroda je velmi rozmanitá a proměnlivá a je přínosné ji poznat ve všech jejích podobách. Mladí lidé se naučí využívat volného času i za zdánlivě nepříznivého počasí.

1.1.4 Cílová skupina

Lidé se dnes pomalu, ale jistě začínají vracet k přírodě a jejím bohatstvím. Tímto směrem se ubírá především práce s těmi nejmenšími. Důkazem je narůst počtu lesních školek, budování venkovních a přírodních hřišť pro děti, aj.¹¹⁶ Dospívající mládež toho byla však tak trochu ušetřena, lépe řečeno o to ochuzena, a proto jsme se rozhodli pracovat právě s touto skupinou. Jedná se tedy o mladé lidi ve věku cca od 13 do 21 let.

¹¹⁶ Zmíněno v kapitole 2.3.4.

1.1.5 Personální zajištění

Kurz povede pouze jeden pedagog, který má dlouholeté zkušenosti jak s fotografováním přírody a zvířat, tak s prací s dětmi a mládeží.

1.1.6 Technické zajištění

- prostorové zázemí

Pro potřeby, teoretické výuky práce s fotoaparátem a následné zpracování pořízených snímků v grafických programech na počítačích, bude vyhrazena multifunkční učebna v budově Domu dětí a mládeže. Většinu času však budou účastníci kurzu trávit v přírodě.

- materiál a technické zázemí (pomůcky)

Fotoaparáty, které budou pro kurz zakoupeny (z exekutorských skladů) z financí Domu dětí a mládeže pro potřeby zájmových útvarů. Počítače s grafickými programy pro zpracování fotografií. Knihy a filmy o fotografování, fotoaparátech, přírodě a zvířatech.

- finance

Každý účastník kurzu zaplatí roční poplatek ve výši 600Kč, který pokryje náklady za dopravu na fotografické výlety za přírodou a zvířaty. Chod multifunkční učebny bude zajištěn z financí Městského úřadu. Výrobu velkoformátových fotografií z kurzu zajistí sponzorská společnost, zabývající se tiskem fotografií.

- organizace

Zajištění místa výuky či dopravy na místo fotografování. Zajištění výukového a technického materiálu. Zajištění bezpečnosti účastníků kurzu, je třeba znát dobře jejich zdravotní stav a to jak fyzický tak i psychický. Důležité je navázat a udržovat komunikaci jak s účastníky kurzu, tak i s jejich blízkými.

1.2 Organizace kurzu (činnosti)

Kurz bude členěn do jednotlivých schůzek účastnické skupiny. Schůzky budou pravidelně jednou týdně, výjimečně se souhlasem účastníků více dnů v týdnu (víkend).

V několika počátečních schůzkách (počet schůzek dle potřeby) bude probíhat teoretická výuka v multifunkční učebně, kde budou probrány základy zacházení s fotoaparátem. Teorie bude prokládána procházkami do přírody a seznamovacími

hrami. Procházky a hry jsou zde prostředkem k uvolnění atmosféry a vzájemného poznání účastníků mezi sebou i účastníků s vedoucím kurzu.

Účastníci dostanou možnost vybrat si, jak chtějí být oslovováni po dobu kurzu a ostatní by to měli respektovat.

Po pochopení základního nastavení fotoaparátu při teoretické výuce, bude následovat práce v terénu. Během praktických cvičení přímo v přírodě se účastníci nejlépe naučí manipulovat a fotoaparátem a správně ho nastavovat.

Na kurzu budou pořádány výlety do blízké i vzdálenější přírody. Po domluvě s účastníky mohou být zařazeny i vícedenní výlety za přírodou a zvířaty.

Kurz bude po celou dobu trvání prokládán všestrannými hrami, které jsou důležitou součástí života lidí. Hry uvolňují napětí, odbourávají stres a strach. To všechno pak vede k dobré náladě a tmelení kolektivu.¹¹⁷

Na závěr kurzu bude uskutečněna výstava v místní galerii, tvořena velkoformátovými fotografiemi, pořízenými účastníky kurzu.

1.3 Roční plán kurzu

DATUM	TÉMA	CÍL	ANIMAČNÍ CÍL	OBSAH	ČASOVÁ DOTACE
12.9.	Poznej skupinu	Účastník zná členy skupiny	Seznámení skupiny	Seznamovací hry.	2 hod.
19.9.	Fotoaparát	Účastník má znalosti o fotografické technice	Získání znalostí o technice	Informace k fotoaparátům a příslušenství. Názorné ukázky. Vysvětlení principu vzniku fotografie.	2 hod.
26.9.	Poznej své okolí	Účastník zná své okolí	Bližší poznání okolí	Výlet do přírody blízkého okolí.	2 hod.
3.10.	Fotografie přírody	Účastník je tvořivý	Rozvoj tvořivosti	Hledání a zkoušení různých variant fotografování běžných přírodních scénérií nevšedním způsobem.	2 hod.
10.10.	Příroda plná her	Účastník vnímá svou osobnost	Sebevnímání	Hry koncipované na přírodní prostředí a rozvoj vnímání vlastní osoby.	2 hod.
17.10.	Fotografie přírody	Účastník má informace o způsobech fotografování přírody	Informovanost	Promítání fotografií přírody, informace k různým způsobům fotografování.	2 hod.
24.10.	Poznej	Účastník umí vnímat	Rozvoj smyslového	Výlet do přírody spojený s lesní	2 hod.

¹¹⁷ Srov. FRANC, D; ZOUNKOVÁ, D; MARTIN, A. *Učení zážitkem a hrou*. s. 66 – 69.

	přírodu blíže	přírodu všemi smysly a zná význam lesa pro člověka	vnímání	pedagogikou.	
31.10.	Podzim	Účastník umí zachytit barevnost a krásy podzimu	Rozvoj kreativity	Variace fotografií barevného podzimu.	2 hod.
7.11.	Práce s fotografií	Účastník má základní znalosti o programech na úpravu fotografií	Rozvoj kreativity	Výuka práce s programem na úpravu fotografií.	2 hod.
14.11.	Lidé	Účastník umí komunikovat ve skupině	Rozvoj komunikačních dovedností	Hry v místnosti i v přírodě. Icebreakry.	2 hod.
21.11.	Fotografie zvířat	Účastník umí zacházet s fotoaparátem, umí jej při fotografování správně nastavit	Umění manipulace s fotoaparátem	Fotografování zvířat na farmě. Výuka manipulace s fotoaparátem (nastavení) při fotografování zvířat.	2 hod.
28.11.	Život	Účastník vnímá probíhající děje v přírodě	Rozvoj smyslového vnímání	Promítání filmu o přírodě a dějích probíhajících v ní. Následné názorné ukázky v přírodě.	2 hod.
5.12.	Práce s fotografií	Účastník má pokročilé znalosti o programech na úpravu fotografií	Rozvoj Kreativity	Výuka práce s programem na úpravu fotografií.	2 hod.
12.12.	Autentičnost	Účastník vnímá společenské chování, normy a postupy	Rozvoj socializace	Fotografování běžných situací s lidmi v parku (venčící psy, hrající si s dětmi, sportujícími, atd.).	2 hod.
19.12.	Vánoce	Účastník se osobně ztotožňuje se svou zemí a disponuje silnou nákloností k ní	Vlastenectví	Hry založené na tradicích starých Vánoc. Ukázka toho jak jsou Čechy krásnou a na kulturu bohatou zemí.	2 hod.
9.1.	Kooperace	Účastník rozvinul schopnost svého přemýšlení	Rozvoj kognice	Hry ve skupině na rozvoj přemýšlení.	2 hod.
16.1.	Mráz	Účastník se přizpůsobil vlivům počasí v přírodě	Adaptace na přírodu	Pobyt venku za každého počasí. Objevování krás zimní krajiny.	2 hod.
23.1.	Vztahy	Účastník umí spolupracovat s ostatními a dokáže sám iniciovat tvorbu ve skupině	Aktivizace	Hry založené na spolupráci, tvoření ve skupině.	2 hod.
6.2.	Práce s fotografií	Účastník má pokročilé znalosti o programech na úpravu fotografií	Rozvoj kreativity	Výuka práce s programem na úpravu fotografií.	2 hod.
13.2.	Země	Účastník má základní povědomí o ekologických aktivitách	Podpora ekologického citění	Ekologická výchova v prostředí lesa.	2 hod.
20.2.	Vdechnutí života	Účastník dokáže svou tvorbu uplatnit v prospěch druhých	Oživení	Tisk vybraných fotografií a následné vyvěšení na dětském oddělení v nemocnici.	2 hod.
27.2.	Galerie	Účastník zná činnost a poslání galerií	Kulturní vzdělání	Návštěva galerie vystavující fotografie.	2 hod.
6.3.	Osobnost	Účastník umí hovořit o své osobnosti a společně se skupinou pracovat na jejím zlepšení	Sebepoznání, sebeuvědomění	Fotografování portrétů účastníků kurzu v jejich přirozených polohách. Následná reflexe – co nám tento člověk říká o sobě?	2 hod.
13.3.	Pocity	Účastník umí vyjádřit lidské nálady pomocí fotografie	Sebevyjádření	Pomocí fotografie zkusit vyjádřit radost, zlobu, smutek, nadšení... Reflexe.	2 hod.
20.3.	Jaro	Účastník má povědomí o různých objektech a možnostech fotografování	Osvojení zájmů spjatých s fotografováním	Ukázka různorodosti fotografování. (květiny, zvířata, lidé, krajina)	2 hod.

27.3.	Práce s fotografií	Účastník má pokročilé znalosti o programech na úpravu fotografií	Rozvoj kreativity	Výuka práce s programem na úpravu fotografií.	2 hod.
10.4.	Sny	Účastník dokáže rozvíjet a dotvářet své sny	Rozvoj jedince	Fotografování „snů“ v přírodě. Následná úprava fotografie v pc a reflexe.	2 hod.
17.4.	Voda	Účastník má rozvinutou představivost	Rozvoj představivosti	Fotografování vodních ploch a toků a hledání nešedných úhlů pohledu i záběrů.	2 hod.
24.4.	Stromy	Účastník má povědomí o smyslu a účelu stromů pro lidstvo	Rozvoj hodnotové orientace	Povídání o smyslu stromů. Čerpání energie a inspirace z lesa.	2 hod.
15.5.	Cíl cesty	Účastník umí naplánovat a připravit výstavu fotografií	Osvojení schopnosti plánování	Vymyšlení, naplánování a příprava společné výstavy fotografií.	2 hod.
22.5.	Slunce	Účastník umí pracovat s barvami a odrazem vodní hladiny v přírodě	Rozvoj barevného cítění	Kouzlení se sluncem a vodou na fotografiích.	2 hod.
29.5.	Obraz	Účastník zná některá výtvarná díla známých umělců	Rozvoj tvořivosti	Vytvoření snímku podobajícímu se výtvarnému dílu/stylu známého umělce (např. Lada, Van Gogh, aj.)	2 hod.
5.6.	Práce s fotografií	Účastník má pokročilé znalosti o programech na úpravu fotografií	Rozvoj Kreativity	Výuka práce s programem na úpravu fotografií.	2 hod.
12.6.	Léto	Účastník zná různé možnosti trávení volného času v letním období	Rozvoj zájmů	Fotografování letních sportů.	2 hod.
19.6.	Otevření duše	Účastník umí shrnout a zhodnotit své působení ve skupině	Rozvoj autenticity	Závěrečná reflexe celého kurzu.	2 hod.
26.6.	Výstava	Účastník umí prezentovat svou práci pro veřejnost	Otevření se veřejnosti	Instalace výstavy, vernisáž.	2 hod.

Tab. 4. Celoroční plán kurzu – Fotografování zvířat a přírody.

1.4 Programové karty

Pro upřesnění náplně kurzu zde dokládáme programové karty tří vybraných setkání.

1. Vztahy

Cíl: Aktivizace

Charakteristika: Během plnění jednotlivých úkolů je skupina nucena spolupracovat, komunikovat a brát v potaz názory jednotlivců. Díky reflexím si členové skupiny mohou uvědomit, jaké postavení ve skupině zastávají, co je jim příjemné/nepříjemné. Zda dokáží spolupracovat a jak je vnímají ostatní.

- fyzická náročnost – 2
- čas na přípravu – 1 hod.
- instruktorů na přípravu – 1
- čas na realizaci – 2 hod.
- instruktorů na realizaci – 1
- počet hráčů – všichni účastníci kurzu
- prostředí – příroda, les, popř. sál v budově
- materiál – viz. jednotlivé úkoly

Realizace: Pro skupinu účastníků bude připraveno 5 týmových úkolů. Před každým z nich budou vysvětlena pravidla, po nich bude následovat prostor pro dotazy. Skupina bude mít vždy 5 min. na domluvení strategie. Po každém úkolu bude následovat krátká reflexe.

a) Potrubní štafeta

Charakteristika: Úkolem skupiny je dopravit po stanovené trase pin-pongový míček formou štafety. Míček smí být dopravován jen v „korýtkách“ z trubek. Nesmí upadnout na zem, pak se skupina vrací opět na začátek trasy.

Materiál: rozřezané trubky do tvarů korýtek, pin-pongový míček

b) Tkanička

Charakteristika: Na zemi je nachystáno lano do tvaru kruhu. Tým se okolo něj rovnoměrně rozprostře a uchopí lano oběma rukama a zvedne jej. Instruktor jim na své tkaničce ukáže, jak se váže mašlička. Úkolem týmu je toto zopakovat na laně. Nikdo se během úkolu nesmí pouštět ani se po laně posouvat.

Materiál: lano, tkanička

c) **Najdi strom**

Charakteristika: V lese na předem určeném místě je označen jeden strom, ke kterému je skupina dovedena. Úkolem skupiny je dostat se po slepu z místa startu k označenému stromu. Po zmapování terénu jsou skupině zavázány oči, chytí se za ruce a mohou vyrazit. Vzdálenost musí být delší, než je délka skupiny. Instruktor hlasem koriguje odchylky od směru.

Materiál: šátky

d) **Slepý čtverec**

Charakteristika: Úkolem skupiny je po slepu vytvořit z lana co nejpřesnější čtverec. Mohou se domlouvat pouze hlasem a není dovoleno používat jiné pomůcky. Když jsou spokojeni, položí lano/čtverec na zem a rozváží si oči.

Materiál: šátky, lano

e) **Pět čtverců**

Charakteristika: Na zemi na jedné hromadě jsou položeny rozstříhané čtverce. Jeden ze skupiny stojí u nich a podává je ostatním. Každý může mít v ruce vždy jen jeden dílek. Úkolem je poskládat 5 stejně velkých čtverců. Nikdo nesmí mluvit ani upozorňovat co chce. Každý může pouze dát svůj dílek někomu jinému, ale nesmí nic brát.

Materiál: 5 čtverců z barevného papíru o straně cca 20cm, rozstříhaných na různé obrazce

2. Osobnost

Cíl: Sebepoznání, sebeuvědomění

Charakteristika: Během přemýšlení o póze a kostýmu a následně při fotografování portrétu, dostanou účastníci možnost zamyslet se nad sebou a svými vlastnostmi. Během reflexe pak budou vystaveni hodnocení i ostatních členů skupiny. S pomocí názorů skupiny si budou moci uvědomit, jak se ve skutečnosti chovají a jak působí na okolí.

- fyzická náročnost – 1
- psychická náročnost – 3
- čas na přípravu – 30 min.
- instruktorů na přípravu – 1
- čas na realizaci – 2 hod.
- instruktorů na realizaci – 1
- počet hráčů – všichni účastníci kurzu
- prostředí – příroda a multifunkční místnost
- materiál – rekvizity na focení, kostýmy, fotoaparáty, počítač, tiskárna, papíry A3

Realizace: Pro skupinu bude připravena řada kostýmů a rekvizit. Dostanou 30 min. na to, aby se oblékli do kostýmů a vytvořili si z rekvizit pozadí pro fotografování. S pomocí kostýmů, rekvizit, gest a postojů mají co nejlépe ztvárnit sebe. Při fotografování se postupně všichni vystřídají. Nakonec jsou všechny snímky vytištěny na papír formátu A3 tak, aby byly dobře vidět.

Následuje reflexe, kdy se všichni posadí se svými fotografiemi do kruhu a postupně dostanou prostor k vyjádření se k ní (proč se rozhodli pro tento kostým, co má co ztvárňovat, atd.). Po vlastním komentáři přijde na řadu komentář skupiny (zda s fotografií souhlasí, co jim přijde dobře a co by naopak změnili a jak, atd.). Na úplný závěr se ke slovu dostává instruktor a pokládá skupině dotazy (co vám bylo příjemné/nepříjemné, zjistili jste o sobě něco nového, co z toho pro vás vyplývá, atd.). Je zde ponechán prostor pro komunikaci ve dvojicích, skupinkách nebo rozjímání o samotě.

3. Stromy

Cíl: Rozvoj hodnotové orientace

Charakteristika: Za pomoci vyprávění povídky „Muž, který sázel stromy“ se instruktor pokusí v účastnících probudit povědomí o síle, kterou má každá osobnost ve svých činech i sama v sobě. Povídka je dále rozebírána a rozvíjena vyprávěním o síle a užitku stromů. Účastníci zde dostanou velký prostor pro rozjímání o životě a jeho hodnotách.

- fyzická náročnost – 1
- psychická náročnost – 2
- čas na přípravu – 0,5 hod.
- instruktorů na přípravu – 1
- čas na realizaci – 2 hod.
- instruktorů na realizaci – 1
- počet hráčů – všichni účastníci kurzu
- prostředí – les
- materiál – povídka „Muž, který sázel stromy“

Realizace: Na předchozí schůzce je domluveno další setkání již na louce u lesa, kde se účastníci usadí do kruhu na zem. Instruktor si vezme slovo a začne jim vyprávět povídku o muži, který sázel stromy. Když ji dopoví, vyzve všechny, aby se zvedli a šli s ním do lesa. Po cestě dále vypráví: „Lidé a stromy spolu byli odjakživa energeticky spjati. Keltským zvykem, dodržovaným po staletí, bylo zasadit strom na počest narození člověka. Každý strom žije, má svou energii a snad možná i duši. Lidé jejich sílu dokázali v minulosti využívat a ona jim pomáhala. Moderní člověk na své kořeny již pozapomněl a mnohdy ani netuší, co všechno mu příroda nabízí.....“.

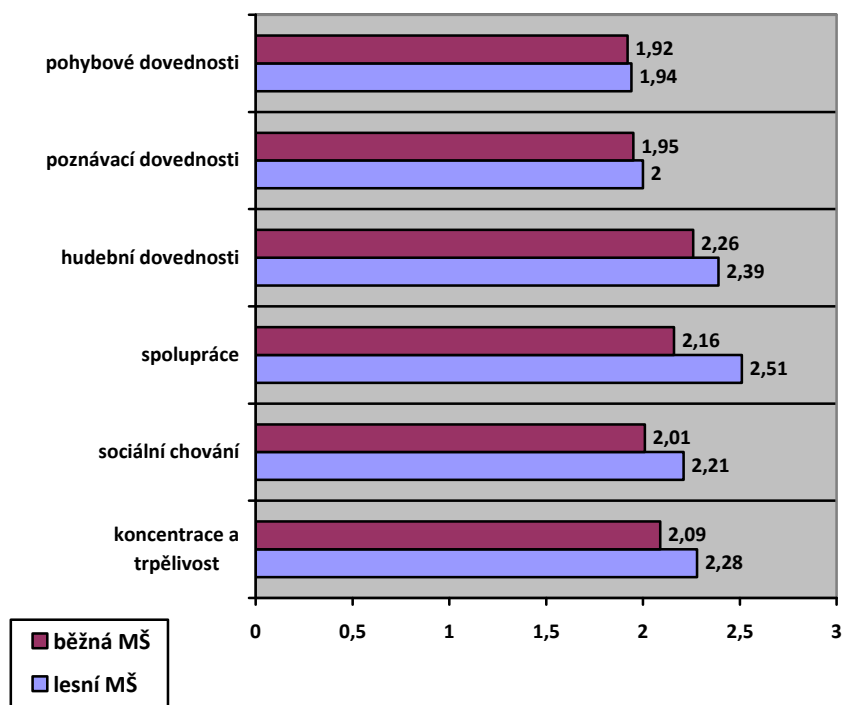
Na místě, kde je dostatek rozmanitých stromů se zastaví a dá účastníkům vybrat jeden strom, který je jim blízký nebo se jim třeba jen líbí. Vyzve je, ať si k němu stoupnou, sednou, lehnou (podle jejich potřeb) a přemýšlejí o stromech, životě, můžou ke stromům hovořit, objímat je, zkoušet co jim bude příjemné. Pokud by si dva vybrali stejný strom nebo jen nechtěli být sami, mohou u jednoho stromu vést rozhovor. Jsou

vyzváni k tomu, aby dělali jen to co je jim příjemné a zkusili z této doby vytěžit co nejvíce.

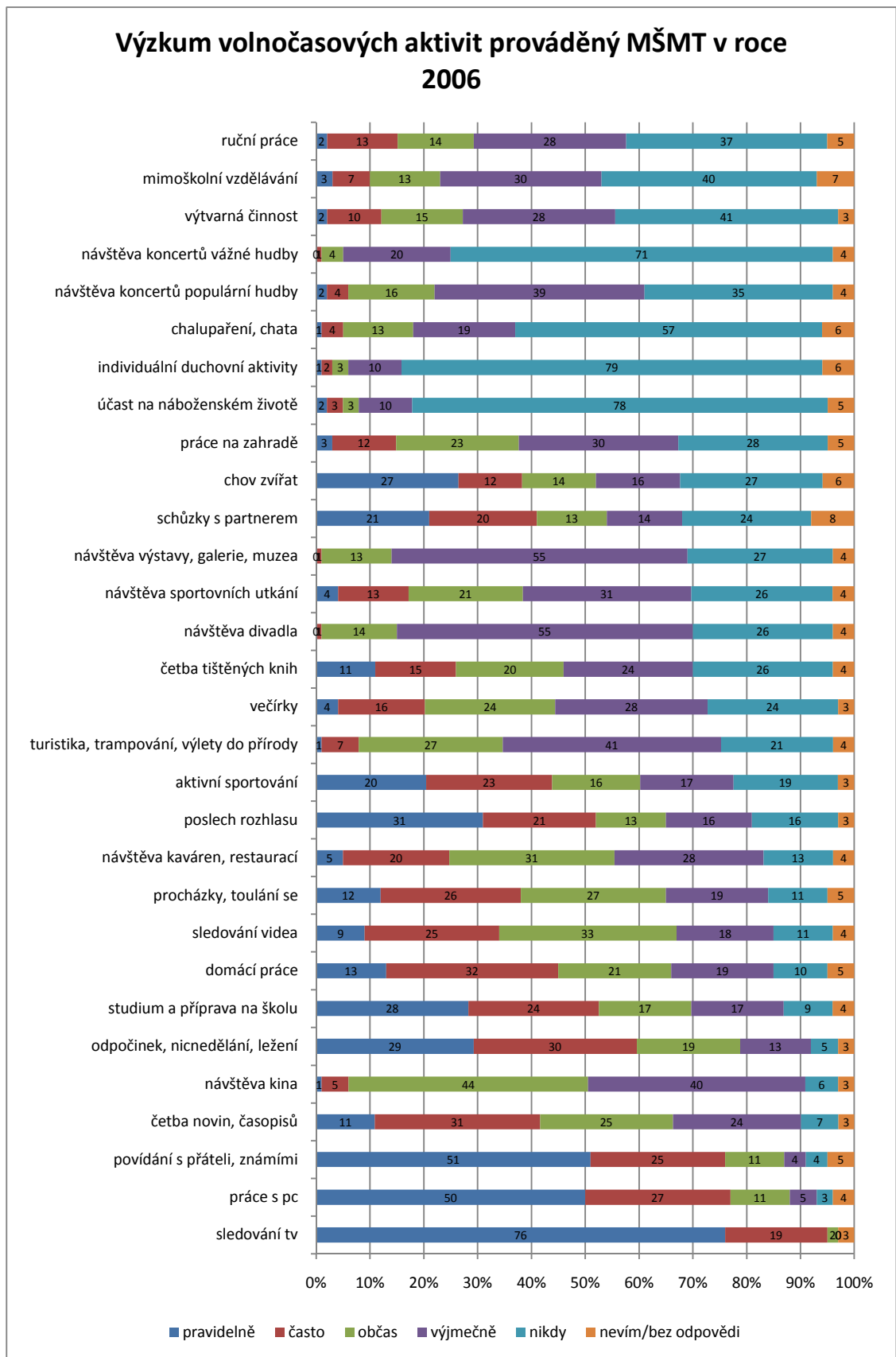
Na závěr jsou účastníci vyzváni, aby si opět sedli společně do kruhu a krátce pohovořili o svých pocitech a dojmech.

Příloha 2

Rozdíly mezi běžnou MŠ a lesní MŠ ve vybraných faktorech - klíčových kompetencích (podle Haefner, 2002)

Příloha 3

Příloha 4

Mezinárodní setkání

Cíl: Prožívání své role ve skupině, rozvoj tvořivosti a spontánního vyjádření. Katarze mezilidských vztahů. Spolupráce s přírodou, hledání její krásy.

- Fyzická zátěž - 1
- Psychická zátěž – 3
- Čas na přípravu - 30 min. (slavnostní večeře)
- Instruktorů na přípravu - 2
- Čas na hru - 3-5 hod.
- Instruktorů na hru - 1-2
- Počet hráčů - všichni (počet skupin a jejich členů se vždy upraví podle počtu účastníků, tak aby byly alespoň 3 skupiny s vyváženým počtem členů. Ideální 4-5 skupin po 5 lidech)
- Prostředí - příroda/les, vyzdobená místnost
- Denní doba - ráno – následuje slavnostní oběd nebo odpoledne – následuje slavnostní večeře
- Materiál - stoly, židle, materiál na vyzdobení místnosti, cena pro nejlepší píseň

Libreto:

„Již desítky let se pravidelně každý rok koná Mezinárodní setkání přátel krásné přírody. Toto setkání je vyvrcholením celoroční činnosti lidí, starajících se o blaho a krásu přírody své vlastní země. Každý rok se setkání koná v jiné zemi a tedy i v odlišné přírodě. Letošní ročník probíhá v překrásné irské krajině, kde jsou však velmi časté a husté mlhy. Hned první den setkání se v této mlze ztratilo několik členů mezinárodních výprav, kteří byli nalezeni jen díky tomu, že byli oblečeni do svých nápaditých národních krojů. Zlatým hřebem letošního ročníku setkání je soutěž o nejkrásnější národní skladbu, která bude vybrána na slavnostní večeři.“

Realizace hry:

Po přečtení libreta je účastníkům sděleno, že se právě nacházejí v Irsku na Mezinárodním setkání přátel krásné přírody. Dále si každý účastník vylosuje lísteček, na kterém je uvedena jedna národnost (Rus, Čech, Vietnámec, Řek, Maďar, Ukrajinec.....). Tento lísteček si pečlivě uschová a nikomu nesděljuje, co na něm má napsáno. Podle počtu účastníků by měl být vytvořen i počet lístečků tak, aby nám vyšlo několik týmů – např. 30 účastníků bude rozděleno do 6 týmů a to tak, že vymyslíme 6 národností a napíšeme je vždy 5x).

Následovně je účastníkům oznámeno, že opět přichází hustá mlha a aby se členové národních týmů neztratili, je třeba obléci se do krojů či jiných národních obleků. Úkolem tedy je během 30 min. nalézt v okolní krajině materiál, z kterého si každý vyrobí oděv (doplňky) tak, aby co nejvíce vystihoval národnost ze svého lístečku. Stále platí mlčenlivost o vylosovaných národnostech.

Po 30 min. se všichni sejdou opět na stejném místě a jejich dalším úkolem je najít svůj tým a to pouze za pomoci kostýmů či pantomimických scének, znázorňujících danou národnost. Když jsou týmy kompletní, dostanou další úkol, ve kterém jim bude opět nápomocna příroda. Týmy mají během 60min. najít v okolní krajině hudební nástroje, s jejichž pomocí pak vymyslí a secvičí národní píseň (klacíky, kameny, šišky, kamínky, šustí...).

Po hodině jsou všichni pozváni k slavnostně prostřené tabuli na večeři (oběd). Po jejím skončení následuje soutěž o nejkrásnější píseň. Postupně se tedy představí všechny týmy (řeknou odkud přijely, jak se jmenují jednotliví členové a na závěr zahrají svou píseň). Vyhodnocení provádí buď předem sestavená odborná porota (instruktoři) nebo samotní členové týmů.

Na samotný závěr pak může probíhat ještě večírek – volná zábava s hudbou.

Příloha 5

Abstrakt

LITVÍKOVÁ, Z. *Příroda jako inspirace pro pedagogiku volného času – Animace přírodou*. České Budějovice 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce R. Macků.

Klíčová slova: animace, příroda, volný čas, prostředí, životní prostředí, lesní mateřské školy, zdraví, hra, zvířata, zooterapie, přírodní terapie, ekoterapie, animační činnosti, volnočasové organizace, fotografování

Práce se zabývá souvislostmi mezi animační činností a přírodou. Jejím hlavním cílem bylo nalézt a identifikovat takové způsoby pedagogické práce, které prostřednictvím přírody probouzejí zodpovědnou a uváženou aktivitu člověka v průběhu života.

Skládá se z teoretické části, v níž se podrobněji seznamujeme s pojmy animace a příroda. V několika kapitolách uvádíme zásadní aspekty animační činnosti a přírodního prostředí. Vysvětlujeme samotný pojem animace, popisujeme animační skupinu s jejím způsobem komunikace a ukazujeme, jak důležitou roli zde hraje animátor. U přírody pak poukazujeme především na její příznivý vliv na člověka a jeho zdraví. Uvádíme i několik výzkumů, které tento fakt dokazují.

Praktická část obsahuje projekt, vytvořený na základě zjištění v teoretické části. Projekt je postaven na ročním kurzu fotografování přírody a zvířat mladými lidmi ve věku 13 až 21 let. Úkolem projektu není pouhá snaha po probuzení a opětovném navázání pozitivních vztahů člověka s přírodou, ale především probuzení zájmu člověka o sebe samého o lepší a plnější život.

Abstrakt

Nature as an inspiration for pedagogy of leisure time – Animation by nature

Key words: animation, nature, leisure time, environment, forest kindergartens, health, game, animals, zootherapy, natural therapy, ekotherapy, animation activities, leisure-time organizations, photography

This work deals with connections between animation activities and the nature. The main purpose of this work was to find and identify such methods of pedagogical work, which through the nature awake in a person responsible and well considered activity throughout his life.

The work comprises of a theoretical part, where we give a more detailed description of the terms animation and nature. In several chapters we present the essential aspects of animation activity and the environment. We explain the term animation, we describe the animation group with its way of communication and we show how important role is played here by an animator. Primarily we show the positive influence of the nature on human and his health. We also introduce several researches to support this fact.

Practical part contains a project created on the bases of findings made in theoretical part. The project is based on one-year course of nature and animal photography attended by young people at the age between 13 to 21. The main aim of this project is not a mere attempt to awake and re-establish positive relation between the human and the nature, but primarily to awake in the person an interest in himself and in a better and more valuable life.